

Nr 7

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottet har båda kamrarna den 12 mars 1963 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 56, vari Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 15 februari 1963 föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; samt

2) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

likalydande I: 597 av herr *Eric Carlsson m. fl.* och II: 739 av herr *Larsson i Luttra m. fl.*,

likalydande I: 598 av herr *Dahlberg m. fl.* och II: 738 av herr *Johansson i Norrköping m. fl.* samt

likalydande I: 599 av herr *Svanström m. fl.* och II: 737 av herr *Hamrin i Kalmar m. fl.*

De i propositionen framlagda lagförslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796)

om val till riksdagen

Härigenom förordnas, dels att 90 och 90 a §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola upphöra att gälla, dels ock att 1, 32, 33, 35, 39, 40, 42, 43, 45, 46, 50, 53, 55 a, 57, 58, 91, 95 och 96 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

För valen till första kammaren indelas riket i nitton valkretsar nämligen:

1. Stockholms stad.
2. Stockholms län och Uppsala län.
3. Södermanlands län och Västmanlands län.
4. Östergötlands län med Norrköpings stad.
5. Jönköpings län.
6. Kronobergs län och Hallands län.
7. Kalmar läns norra och södra landstingsområden samt Gotlands län.
8. Blekinge län och Kristianstads län.
9. Malmöhus län med Malmö stad och Hälsingborgs stad.
10. Göteborgs stad.
11. Göteborgs och Bohus län.
12. Älvsborgs län.
13. Skaraborgs län.
14. Värmlands län.
15. Örebro län.
16. Kopparbergs län.
17. Gävleborgs län med Gävle stad.
18. Västernorrlands län och Jämtlands län.
19. Västerbottens län och Norrbottens län.

För valen till första kammaren indelas riket i nitton valkretsar nämligen:

1. Stockholms stad.
2. Stockholms län och Uppsala län.
3. Södermanlands län och Västmanlands län.
4. Östergötlands län med Norrköpings stad.
5. Jönköpings län.
6. Kronobergs län och Hallands län.
7. Kalmar läns norra och södra landstingsområden samt Gotlands län.
8. Blekinge län och Kristianstads län.
9. Malmöhus län med Malmö stad.
10. Göteborgs stad.
11. Göteborgs och Bohus län.
12. Älvsborgs län.
13. Skaraborgs län.
14. Värmlands län.
15. Örebro län.
16. Kopparbergs län.
17. Gävleborgs län.
18. Västernorrlands län och Jämtlands län.
19. Västerbottens län och Norrbottens län.

¹ Senaste lydelse av 32 §, se SFS 1930: 180, av 35 §, se SFS 1931: 185, av 90 §, se SFS 1932: 271, av 91 §, se SFS 1940: 271, av 45 §, se SFS 1942: 175, av 42 § och 46 §, se SFS 1946: 329, av 39 §, se SFS 1946: 498, av 40 §, se SFS 1947: 202, av 90 a §, se SFS 1953: 294, av 33 §, se SFS 1953: 757, samt av 55 a §, 57 §, 58 §, 95 § och 96 §, se SFS 1962: 71.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

32 §.

1. Förslag om indelning i valdistrikt, som i 31 § 3 och 7 mom. sägs, må väckas genom framställning hos Konungens befallningshavande av den, som är boende och vid riksdagsmannaval röstberättigad inom den kommun eller del av kommun, om vars delning i valdistrikt är fråga. Ej må framställning bifallas med mindre yttrande inhämtats från *kommunalstämma* eller i stad *magistrat* och stadsfullmäktige. Skall kommun på landet delas, må delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valdistrikt.

Utän föregående framställning vare Konungens befallningshavande berättigad och i fall, varom stadgas i 31 § 6 mom., pliktig att om indelning i valdistrikt eller ändring i redan skedd indelning förordna, sedan på landet *kommunalstämma* och i stad stadsfullmäktige beretts tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Om ändring i distriktsindelning vare Konungens befallningshavande pliktig att i den ordning nyss sagts förordna även för det fall, att så erfordras, då kommun, efter att tidigare hava indelats i valdistrikt för riksdagsmannaval, delas i valkretsar för val av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige.

Beslut angående indelning i valdistrikt skall av Konungens befallningshavande omedelbart kungöras och, där det icke på anförda besvär undanröjts, träda i tillämpning, på *landet beträffande val, som förrättas enligt den under nästpåföljande år upprättade röstlängden, och i stad å tid, som i beslutet skall angivas.*

2. Över beslut, ————— om kommunalstyrelse.

33 §.

För varje *valdistrikt å landet* skall finnas en valnämnd av fem inom *distriktet* boende personer, vilka utses för fyra år. Ordförande i denna nämnd jämte suppleant för honom förordnas av Konungens befallnings-

1. Förslag om indelning i valdistrikt, som i 31 § 3 och 7 mom. sägs, må väckas genom framställning hos Konungens befallningshavande av den, som är boende och vid riksdagsmannaval röstberättigad inom den kommun eller del av kommun, om vars delning i valdistrikt är fråga. Ej må framställning bifallas med mindre yttrande inhämtats från *kommunalfullmäktige* eller i stad stadsfullmäktige. Skall kommun på landet delas, må delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valdistrikt.

Utän föregående framställning vare Konungens befallningshavande berättigad och i fall, varom stadgas i 31 § 6 mom., pliktig att om indelning i valdistrikt eller ändring i redan skedd indelning förordna, sedan på landet *kommunalfullmäktige* och i stad stadsfullmäktige beretts tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Om ändring i distriktsindelning vare Konungens befallningshavande pliktig att i den ordning nyss sagts förordna även för det fall, att så erfordras, då kommun, efter att tidigare hava indelats i valdistrikt för riksdagsmannaval, delas i valkretsar för val av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige.

Beslut angående indelning i valdistrikt skall av Konungens befallningshavande omedelbart kungöras och, där det icke på anförda besvär undanröjts, träda i tillämpning å tid, som i beslutet skall angivas.

För varje *kommun* skall finnas en valnämnd av fem inom *kommunen* boende personer, vilka utses för fyra år. Ordförande i denna nämnd jämte suppleant för honom förordnas av Konungens befallningshavande före

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

havande före utgången av året näst efter det, då allmänna val av kommunalfullmäktige ägde rum. De fyra ledamöterna jämte lika antal suppleanter väljas under nyssnämnda år å tid, då val till befattningar inom kommunen eljest anställas. Utses ny valnämnd under annat år än nu sagts, skall valet avse allenast den tid, som återstår av löpande fyraårsperiod. Det åligger kommunalfullmäktiges ordförande att ofördröjligen om valet underrätta valnämndens ordförande samt utan lösen låta tillstålla en var av de valda ledamöterna och suppleanterna i valnämnden ett utdrag av protokollet, i vad dem rör. Om de personers namn och bostad, som blivit till ordförande och suppleant för honom utsedda, låter Konungens befallningshavande i länskungörelserna årligen meddela underrättelse.

utgången av året näst efter det, då allmänna val av kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige ägde rum. De fyra ledamöterna jämte lika antal suppleanter väljas under nyssnämnda år å tid, då val till befattningar inom kommunen eljest anställas. Utses ny valnämnd under annat år än nu sagts, skall valet avse allenast den tid, som återstår av löpande fyraårsperiod. Det åligger kommunalfullmäktiges och i stad stadsfullmäktiges ordförande att ofördröjligen om valet underrätta valnämndens ordförande samt utan lösen låta tillstålla en var av de valda ledamöterna och suppleanterna i valnämnden ett utdrag av protokollet, i vad dem rör. Om de personers namn och bostad, som blivit till ordförande och suppleant för honom utsedda, låter Konungens befallningshavande i länskungörelserna årligen meddela underrättelse.

35 §.

Av *kommunalstämma* lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som uppnått sextio års ålder; samt den, vilken eljest uppgiver hinder, som av *stämman* godkännes.

Av *kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige* lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som uppnått sextio års ålder; samt den, vilken eljest uppgiver hinder, som av *fullmäktige* godkännes.

39 §.

Senast den 30 juni skall röstlängd vara avsänd eller avlämnad *för landet* till ordföranden i valnämnden och *i stad till magistraten*.

Senast den 30 juni skall röstlängd vara avsänd eller avlämnad till ordföranden i valnämnden.

Envar, som — — — — — avskrift därav.

40 §.

Från och — — — — — för granskning.

Där å — — — — — valdistriktets område.

Det åligger Konungens befallningshavande att senast den 30 juni kungöra, på sätt i 41 § sägs, tid och ställe för framläggandet av röstlängd. Å valnämndens ordförande eller *magistraten* ankommer att ofördröjligen till

Det åligger Konungens befallningshavande att senast den 30 juni kungöra, på sätt i 41 § sägs, tid och ställe för framläggandet av röstlängd. Å valnämndens ordförande ankommer att ofördröjligen till envar i röstlängd

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

envar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angivande av den eller de omständigheter, på grund varav han från rösträtt uteslutits. Till dem, vilka sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, varom i denna paragraf förmåles, skall jämväl angivas tiden, inom vilken anmärkning mot röstlängd för att upptagas till prövning bör, jämlikt 42 § här nedan, vara till valnämndens ordförande *eller magistraten* inlämnad, samt tid och ställe för prövning enligt 45 § av sålunda gjorda anmärkningar.

den upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angivande av den eller de omständigheter, på grund varav han från rösträtt uteslutits. Till dem, vilka sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, varom i denna paragraf förmåles, skall jämväl angivas tiden, inom vilken anmärkning mot röstlängd för att upptagas till prövning bör, jämlikt 42 § här nedan, vara till valnämndens ordförande inlämnad, samt tid och ställe för prövning enligt 45 § av sålunda gjorda anmärkningar.

42 §.

Vill någon, vilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen avfattade och åtföljda av de bevis han vill åberopa, ingiva till valnämndens ordförande *eller magistraten* sist den 18 juli.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

Vill någon, vilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen avfattade och åtföljda av de bevis han vill åberopa, ingiva till valnämndens ordförande sist den 18 juli.

43 §.

Har någon i rätt tid gjort anmärkning däremot, att annan i röstlängden upptagits såsom röstberättigad, skall härom till denne av valnämndens ordförande *eller magistraten* ofördröjligen med allmänna posten sändas underrättelse med angivande av dagen för anmärkningens prövning. Sådan underrättelse skall avfattas enligt av Konungen fastställt formulär.

Har någon i rätt tid gjort anmärkning däremot, att annan i röstlängden upptagits såsom röstberättigad, skall härom till denne av valnämndens ordförande ofördröjligen med allmänna posten sändas underrättelse med angivande av dagen för anmärkningens prövning. Sådan underrättelse skall avfattas enligt av Konungen fastställt formulär.

45 §.

Den 25 juli eller, om söndag då infaller, nästa dag sammanträder på landet för varje valdistrikt valnämnden för prövning av de mot röstlängden framställda anmärkningarna.

Den 25 juli eller, om söndag då infaller, nästa dag sammanträder valnämnden för prövning av de mot röstlängden framställda anmärkningarna. Sammanträdet skall bör-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Samma lag vare i stad för magistraten, dock att sammanträde, som skulle hållas å måndag, i stället äger rum nästa dag. Sammanträdet skall börja klockan sju eftermiddagen, och vare förhandlingarna offentliga.

Sedan vid sammanträdet tillfälle lämnats till bemötande av gjorda anmärkningar med rätt för den, mot vilkens rösträtt anmärkning blivit enligt 42 § framställd, att åberopa jämväl omständigheter, som inträffat efter den 18 juli, skall valnämnden *eller magistraten* över varje i behörig tid framställd anmärkning omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling avkunna beslut, som, med angivande i korthet av skälen därför, tecknas å den prövade anmärkningsskriften.

I röstlängden — — — — — beslut föranledas.

Röstlängden, sålunda rättad, underskrives av valnämnden *eller magistraten*. Har anmärkning mot röstlängden ej inom behörig tid framställts, varde intyg därom av valnämndens ordförande *eller magistraten* tecknat å längden.

ja klockan sju eftermiddagen, och vare förhandlingarna offentliga.

Sedan vid sammanträdet tillfälle lämnats till bemötande av gjorda anmärkningar med rätt för den, mot vilkens rösträtt anmärkning blivit enligt 42 § framställd, att åberopa jämväl omständigheter, som inträffat efter den 18 juli, skall valnämnden över varje i behörig tid framställd anmärkning omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling avkunna beslut, som, med angivande i korthet av skälen därför, tecknas å den prövade anmärkningsskriften.

Röstlängden, sålunda rättad, underskrives av valnämnden. Har anmärkning mot röstlängden ej inom behörig tid framställts, varde intyg därom av valnämndens ordförande tecknat å längden.

46 §.

1. Vill någon klaga över beslut, som i 45 § sägs, göra härom anmälan hos valnämndens ordförande *eller magistraten* genast eller sist å tredje dagen från den dag, då beslutet avkunnades, och ingive sina besvär till Konungens befallningshavande sist å tionde dagen från sistnämnda dag.

Det åligger valnämndens ordförande *eller magistraten* att, då anmälan om besvär sker, därom göra anteckning vid beslutet å anmärkningsskriften samt att, sedan den för anmälan bestämda tid utlupit, ofördröjligen insända till Konungens befallningshavande utdrag av röstlängden i de delar, som angå besvär, varom anmälan skett, ävensom handlingarna rörande dessa besvär.

2. Avse besvären — — — — —

1. Vill någon klaga över beslut, som i 45 § sägs, göra härom anmälan hos valnämndens ordförande genast eller sist å tredje dagen från den dag, då beslutet avkunnades, och ingive sina besvär till Konungens befallningshavande sist å tionde dagen från sistnämnda dag.

Det åligger valnämndens ordförande att, då anmälan om besvär sker, därom göra anteckning vid beslutet å anmärkningsskriften samt att, sedan den för anmälan bestämda tid utlupit, ofördröjligen insända till Konungens befallningshavande utdrag av röstlängden i de delar, som angå besvär, varom anmälan skett, ävensom handlingarna rörande dessa besvär.

för delgivningen.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

50 §.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna avgöras, teckne Konungens befallningshavande å besvärshandlingarna sitt beslut och återsände handlingarna till valnämndens ordförande *eller magistraten*. De rättelser, som av Konungens befallningshavandes beslut föränledas, skola av ordföranden *eller magistraten* i röstlängden införas.

Ej må — — — — — part återställas.

53 §.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden *eller magistraten* varit i laga ordning företedda.

55 a §.

Då val i hela riket till andra kamraren skall förrättas, skall, i den mån icke Konungen annorledes förordnar, för envar i röstlängden som röstberättigad vid valet upptagen person genom valnämndens *eller magistratens* försorg upprättas röstkort, utvisande den röstberättigades namn, yrke eller titel, det valdistrikt den röstberättigade tillhör, dagen för valet samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets den röstberättigade tillhör.

Röstkorten skola — — — — — de röstberättigade.

Då annat — — — — — erhålla röstkort.

Framställning om erhållande av röstkort skall göras skriftligen eller muntligen till valnämnden *eller magistraten*. Vid framställningen skall uppgivas den röstberättigades fullständiga namn och födelsetid samt hemvist i den ort, där han är uppförd i röstlängd. Där så begäres skall röstkortet med posten tillställas den röstberättigade. Möter för upprättande av röstkort hinder, som icke omedelbart kan delgivas sökanden, skall meddelande med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till honom.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna avgöras, teckne Konungens befallningshavande å besvärshandlingarna sitt beslut och återsände handlingarna till valnämndens ordförande. De rättelser, som av Konungens befallningshavandes beslut föränledas, skola av ordföranden *införas i röstlängden*.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden varit i laga ordning företedda.

Då val i hela riket till andra kamraren skall förrättas, skall, i den mån icke Konungen annorledes förordnar, för envar i röstlängden som röstberättigad vid valet upptagen person genom valnämndens försorg upprättas röstkort, utvisande den röstberättigades namn, yrke eller titel, det valdistrikt den röstberättigade tillhör, dagen för valet samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets den röstberättigade tillhör.

de röstberättigade.

röstkort.

Framställning om erhållande av röstkort skall göras skriftligen eller muntligen till valnämnden. Vid framställningen skall uppgivas den röstberättigades fullständiga namn och födelsetid samt hemvist i den ort, där han är uppförd i röstlängd. Där så begäres skall röstkortet med posten tillställas den röstberättigade. Möter för upprättande av röstkort hinder, som icke omedelbart kan delgivas sökanden, skall meddelande med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till honom.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Röstkort må — — — — — till efterrättelse.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

57 §.

1. Val förrättas *på landet* inför valnämnden *samt i stad, som utgör ett valdistrikt, inför magistraten och i annan stad inför magistratens deputerade*, varom i 91 § sägs.

Om rätt — — — — — i 70—75 §§.

2. Valet äger — — — — — inom vallokalen.

Det åligger — — — — — avbryta förrättningen.

I vallokal — — — — — omförmälda lista.

58 §.

Valet skall — — — — — gudstjänsten pågår.

Där å någon ort andra tider för valets förrättande finnas mera lämpliga, äge Konungens befallningshavande att därom på framställning av valnämnden *eller magistraten* förordna, med iakttagande att tillträde till valet skall finnas minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt å landet minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen och i stad minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen.

Där å någon ort andra tider för valets förrättande finnas mera lämpliga, äge Konungens befallningshavande att därom på framställning av valnämnden förordna, med iakttagande att tillträde till valet skall finnas minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt å landet minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen och i stad minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen.

91 §.

Äro i *stad* flera valdistrikt, skall *magistraten eller i stad utan magistrat* valnämnden för varje valdistrikt utse tre eller flera personer att såsom *magistratens eller valnämndens deputerade* vara valförrättare i distriktet. *Av dessa förer den främste* ordet. Protokollet över valförrättningen föres av den *magistraten eller valnämnden* därtill utsett.

Äro i *kommun* flera valdistrikt, skall valnämnden för varje valdistrikt utse tre eller flera personer att såsom valnämndens deputerade vara valförrättare i distriktet. *Valnämnden förordnar en av dem att föra* ordet. Protokollet över valförrättningen föres av den valnämnden därtill utsett.

95 §.

Valnämnden *eller magistraten* åligger ombesörja, att de anordningar, som avses i 60 §, ordentligen verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande *eller magistrat* samt för blanketter till röstkort, skall gäldas av kommunerna, vilka jäm-

Valnämnden åligger ombesörja, att de anordningar, som avses i 60 §, ordentligen verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande, samt för blanketter till röstkort skall gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

väl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Röstmottagare å — — — — — uppdragets fullgörande.

96 §.

Kuvert, varom förmäles i 60, 63 och 73 §§, skola vara av ogenomskingligt papper samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet. Kuverten skola vara försedda med ändamålsbeteckning enligt av Konungen fastställda formulär. Kuverten skola tillverkas endast genom statsverkets försorg samt på dess bekostnad tillhandahållas valnämnden eller magistraten ävensom röstmottagare. I 63 § omförmälda kuvert ävensom ytterkuvert som avses i 73 § skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

I 63 § omnämnda kuvert och ytterkuvert som avses i 73 § skola i god tid före valet finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i valnämnd och i kommunalnämnd samt i stad hos magistraten eller valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten eller valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Nyssnämnda ytterkuvert skola inom samma tid härjämte finnas tillgängliga å postanstalt samt å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

Det åligger — — — — — 73 §§ sägs.

Blanketter till valsedlar ävensom sådana ytterkuvert och omslag, som avses i 68 § 3 mom., skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas valnämnden eller magistraten.

Kuvert, varom förmäles i 60, 63 och 73 §§, skola vara av ogenomskingligt papper samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet. Kuverten skola vara försedda med ändamålsbeteckning enligt av Konungen fastställda formulär. Kuverten skola tillverkas endast genom statsverkets försorg samt på dess bekostnad tillhandahållas valnämnden ävensom röstmottagare. I 63 § omförmälda kuvert ävensom ytterkuvert som avses i 73 § skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

I 63 § omnämnda kuvert och ytterkuvert som avses i 73 § skola i god tid före valet finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Nyssnämnda ytterkuvert skola inom samma tid härjämte finnas tillgängliga å postanstalt samt å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

Blanketter till valsedlar ävensom sådana ytterkuvert och omslag, som avses i 68 § 3 mom., skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas valnämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

Valnämnd för den fyraårsperiod, som börjar den 1 januari 1964, skall under år 1963 utses med tillämpning av nya lagens bestämmelser.

Uppdrag såsom ordförande, ledamot eller suppleant i valnämnd, vilket meddelats med stöd av äldre lag och omfattar tid efter 1963 års utgång, skall upphöra vid nya lagens ikraftträdande.

Förslag

till

Lag**om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)**

Härigenom förordnas, *dels* att 33 § 3 mom. och 63 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 skola upphöra att gälla, *dels ock* att 3 § 4 mom., 5 §, 9 §, 19 § 1 och 2 mom., 20 § 3 mom., 22 §, 34 §, 42 §, 43 §, 44 § 5 mom., 48 § 1 mom., 49 § 2 mom., 51 §, 56 §, 59 § och 60 § samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

3 §.

4 mom. Beslut om distriktsindelning enligt lagen om val till riksdagen skall, där det icke på anförda besvär undanröjts, träda i tillämpning på landet beträffande kommunalval, som förrättas enligt den under nästföljande år upprättade röstlängden, och i stad å tid, som angives i beslutet.

4 mom. Beslut om distriktsindelning enligt lagen om val till riksdagen skall, där det icke på anförda besvär undanröjts, träda i tillämpning å tid, som angives i beslutet.

5 §.

Kommunalval förrättas för varje valdistrikt på landet inför den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen har att förrätta val till riksdagens andra kammare för distriktet, samt i stad inför magistraten eller sådana dess deputerade, som avses i nämnda lag.

Kommunalval förrättas inför den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen har att förrätta val till riksdagens andra kammare för kommunen, eller, om i kommunen äro flera valdistrikt, inför deputerade, som valnämnden utser. Beträffande deputerade som nu sagts äger 91 § lagen om val till riksdagen motsvarande tillämpning.

Har länsstyrelse meddelat förordnande, som avses i 3 § 2 mom., skall val av municipalfullmäktige förrättas inför valnämnden i vart och ett av de valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, vilka helt eller delvis ingå i municipalsamhället. Eljest skall i municipalsamhälle, som ej helt sammanfaller med ett eller flera

¹ Senaste lydelse av 22 § 2 mom., 34 § och 43 §, se SFS 1942: 177, av 9 §, se SFS 1946: 491, av 63 §, se SFS 1953: 295, av 5 § och 22 § 1 mom., se SFS 1953: 756, av 48 § 1 mom., se SFS 1959: 60, av 19 § 2 mom., 51 § och 56 §, se SFS 1961: 606, samt av 19 § 1 mom., 20 § 3 mom., 44 § 5 mom., 59 § och 60 §, se SFS 1962: 72.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

valdistrikt vid val till andra kammaren, val av municipalfullmäktige förrättas inför valnämnden i det distrikt vid val till andra kammaren, varav municipalsamhället utgör del, eller, där samhället ingår i flera sådana distrikt, inför valnämnden i det distrikt, som länsstyrelsen bestämmer.

Där valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige ej helt sammanfaller med valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, skall val av kyrkofullmäktige förrättas inför valnämnden i det distrikt vid val till andra kammaren, varav det kyrkliga valdistriktet utgör del. Meddelar länsstyrelse beträffande valdistrikt på landet förordnande, som avses i 3 § 3 mom., skall länsstyrelsen tillika förordna, inför vilken valnämnd val av kyrkofullmäktige i det sålunda bildade distriktet skall förrättas.

Meddelar länsstyrelse vid val av kyrkofullmäktige förordnande, som avses i 3 § 3 mom., skall länsstyrelsen tillika, om det därigenom bildade valdistriktet kommer att omfatta delar av flera kommuner, förordna, inför vilken valnämnd eller valnämnds deputerade val av kyrkofullmäktige i det sålunda bildade distriktet skall förrättas.

9 §.

Senast den 30 juni skall röstlängden vara upprättad och avsänd eller avlämnad på landet till valnämndens ordförande och i stad till magistraten.

Senast den 30 juni skall röstlängden vara upprättad och avsänd eller avlämnad till valnämndens ordförande.

Envar äger — — — — — avskrift därav.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till person, som i längden upptagits såsom icke röstberättigad, om framställande av anmärkning mot längden och om underrättelse till den, mot vilkens rösträtt anmärkning framstälts, om prövning av sådan anmärkning samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens eller magistratens beslut skall äga motsvarande tillämpning beträffande röstlängd, som avses i detta kapitel.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till person, som i längden upptagits såsom icke röstberättigad, om framställande av anmärkning mot längden och om underrättelse till den, mot vilkens rösträtt anmärkning framstälts, om prövning av sådan anmärkning samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens beslut skall äga motsvarande tillämpning beträffande röstlängd, som avses i detta kapitel.

19 §.

1 mom. Då kommunalval skall förrättas, skall, i den mån icke Konungen annorledes förordnar, för envar i röstlängden som röstberättigad vid

1 mom. Då kommunalval skall förrättas, skall, i den mån icke Konungen annorledes förordnar, för envar i röstlängden som röstberättigad vid

(Gällande lydelse)

valet upptagen person genom valnämndens eller magistratens försorg upprättas röstkort, utvisande den röstberättigades namn, yrke eller titel, det valdistrikt den röstberättigade tillhör, dagen för valet samt den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets den röstberättigade tillhör. Röstkort må upprättas gemensamt för flera kommunalval. Är väljaren icke röstberättigad vid samtliga valen, skall förhållandet tydligt angivas å kortet.

Röstkorten skola ————— de röstberättigade.

Upprättande och ————— vid valet.

2 mom. Har röstkort ————— erhålla röstkort.

Framställning om erhållande av röstkort skall göras skriftligen eller muntligen till valnämnden eller magistraten. Vid framställningen skall uppgivas den röstberättigades fullständiga namn och födelsetid samt hemvist i den ort, där han är uppförd i röstlängd. Där så begäres, skall röstkortet med posten tillställas den röstberättigade. Möter för upprättande av röstkort hinder, som icke omedelbart kan delgivas sökanden, skall meddelande med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till honom.

Röstkort må ————— före valdagen.

20 §.

3 mom. Om val av kyrkofullmäktige skall i den för kyrkostämma föreskrivna ordningen kungörelse sist trettioförsta dagen före valdagen utfärdas, i stad av magistraten samt på landet av valnämndens ordförande. I kungörelsen skola upptagas de uppgifter, som angivas i 1 mom. a) — d).

3 mom. Om val av kyrkofullmäktige skall valnämndens ordförande sist trettioförsta dagen före valdagen utfärda kungörelse i den för kyrkostämma föreskrivna ordningen. I kungörelsen skola upptagas de uppgifter, som angivas i 1 mom. a) — d).

22 §.

1 mom. Val skall ————— gudstjänsten pågår.

Vallokal och valtider för varje valdistrikt bestämmas i stad av magistraten och på landet av valnämnden. Om beslut beträffande vallokal och valtider vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige skall underrättelse medde-

Vallokal och valtider för varje valdistrikt bestämmas av valnämnden. Om beslut beträffande vallokal och valtider vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige skall underrättelse meddelas länsstyrelsen före juli månads ut-

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

las länsstyrelsen före juli månads utgång det år, då valet skall äga rum.

2 mom. Där flera val förrättas å samma dag och inför samma valförrättare, skola valen förrättas i samband, så att tillfälle beredes väljare, som äger utöva rösträtt vid flera val, att samtidigt avgiva sina röster. Om sammanräkning av de vid de särskilda valen avgivna rösterna skall verkställas av olika myndigheter, skall särskilt exemplar av röstlängden användas vid varje val. Förrättas samtidigt flera än två val, skola dock i ett och samma exemplar införas anteckningar om utövad rösträtt vid de val, för vilka sammanräkning skall verkställas av samma myndighet.

gång det år, då valet skall äga rum.

2 mom. Där flera val förrättas å samma dag och inför samma valförrättare, skola valen förrättas i samband, så att tillfälle beredes väljare, som äger utöva rösträtt vid flera val, att samtidigt avgiva sina röster.

34 §.

1 mom. Vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige så ock vid val av stadsfullmäktige för stad, som ej deltagar i landsting, ävensom vid val av kyrkofullmäktige för församling, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad förfares, sedan i 33 § 2 mom. föreskrivna åtgärder vidtagits, på följande sätt.

Sedan i 33 § 2 mom. föreskrivna åtgärder vidtagits, förfares på följande sätt.

- a) Valkuerten öppnas — — — innehållet uttages.
- b) Befinnes därvid — — — dessas antal.
- c) Förekommer anledning — — — dessas antal.
- d) De valsedlar, — — — samt antal.
- e) De omslag, — — — å protokollet.
- f) I protokollet — — — sedlar inlagts.
- g) Förrättningen bör — — — äro obrutna.

h) Sedan de i a)–f) föreskrivna åtgärderna vidtagits samt valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas valförrättningen. Skall röstsammanräkningen verkställas av annan än valförrättaren, åligger det denne att ofördröjligen till den myndighet, som har att verkställa sammanräkningen, insända dels de förseglade omslag, som avses i detta moment, dels valprotokollet, dels ock röstlängden. Sker insändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost. Då sådant insändande

h) Sedan de i a)–f) föreskrivna åtgärderna vidtagits samt valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas valförrättningen. Valförrättaren skall därefter ofördröjligen till den myndighet, som har att verkställa sammanräkningen, insända dels de förseglade omslag, som avses i denna paragraf, dels valprotokollet, dels ock röstlängden. Sker insändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ej skall äga rum, skola omslagen jämte protokollet läggas i säkert förvar.

2 mom. Vid val av stadsfullmäktige för stad, som deltagar i landsting, samt vid val av kyrkofullmäktige för stadsförsamling äger magistraten besluta, att de i 1 mom. omförmälda åtgärderna skola vidtagas.

42 §.

Sammanräkning av de vid kommunalval avgivna rösterna verkställs vid val av landstingsmän

för valkrets, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, av länsstyrelsen;

för stad, som bildar egen valkrets, av magistraten; och

för annan stadsvalkrets av magistraten i den folkrikaste staden;

vid val av kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige av länsstyrelsen;

vid val av stadsfullmäktige av magistraten; samt

vid val av kyrkofullmäktige

för församling, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, av länsstyrelsen, och

för stadsförsamling av magistraten.

Sammanräkning av de vid kommunalval avgivna rösterna verkställs av länsstyrelsen.

43 §.

Sammanräkning verkställs vid offentlig förrättning, som *ej må påbörjas* förrän å åttonde dagen efter valdagen. Där *sammanräkning verkställs av magistrat, skall den påbörjas senast å femtonde dagen efter valdagen samt i annat fall ske så snart omständigheterna medgiva det. Där magistrat har att verkställa sammanräkning för flera samtidigt förrättade val, må dock sammanräkning, som icke kan påbörjas inom sagda tid, företagas så snart omständigheterna medgiva det.*

Där sammanräkning verkställs av länsstyrelse, skall om förrättningen utfärdas kungörelse med uppgift i förekommande fall å den ordningsföljd,

Sammanräkning verkställs vid offentlig förrättning, som *skall påbörjas så snart ske kan, dock icke förrän å åttonde dagen efter valdagen.*

Om förrättningen utfärdas kungörelse med uppgift i förekommande fall å den ordningsföljd, vari sammanräkningen, därest hinder icke

(Gällande lydelse)

vari sammanräkningen, därest hinder icke möter, kommer att företagas för olika val. Sådan kungörelse skall senast sex dagar före förrättningens början införas i en eller flera av ortens mest spridda tidningar.

Där sammanräkning verkställs av magistrat, skall tid och ställe för sammanräkningen sist dagen därförut kungöras i en eller flera av ortens mest spridda tidningar.

Det åligger *den myndighet, som har att verkställa sammanräkningen*, att i god tid före förrättningen tillse, att valprotokoll, röstlängd och omslag, som avses i 33 § 3 mom. eller 34 § 1 mom., inkomma från samtliga de valdistrikt, vilkas röster skola sammanräknas, samt, där så ej sker, från försunlig valförrättare infordra vad som fattas. *Myndigheten* verkställer även förberedande granskning av nämnda handlingar. Befinnas dessa därvid icke vara i behörigt skick, införskaffar *myndigheten*, där så prövas nödigt, på lämpligt sätt erforderliga upplysningar rörande anledningen härtill.

44 §.

5 mom. De kuvert, som nedlagts i en urna, uttagas ur denna. Valsedlarna uttagas ur dessa kuvert och ur de från valförrättarna insända valkuverten. De sålunda uttagna valsedlarna jämte, *där förfarande som avses i 34 § 1 mom. ägt rum*, de från valförrättarna insända valsedlarna granskas, varefter *myndigheten* prövar valsedlarnas giltighet och meddelar de beslut, vartill valsedlarna och protokollen, med hänsyn jämväl till enligt 43 § sista stycket inhämtade upplysningar, må giva anledning. Hava avgivna valsedlar icke förvarats på föreskrivet sätt, skola de förklaras ogilla, såframt ej skälig anledning förekommer till antagande, att obehörig åtgärd icke vidtagits med valsedlarna.

(Föreslagen lydelse)

möter, kommer att företagas för olika val. Sådan kungörelse skall senast sex dagar före förrättningens början införas i en eller flera av ortens mest spridda tidningar.

Det åligger *länsstyrelsen* att i god tid före förrättningen tillse, att valprotokoll, röstlängd och omslag, som avses i 34 §, inkomma från samtliga de valdistrikt, vilkas röster skola sammanräknas, samt, där så ej sker, från försunlig valförrättare infordra vad som fattas. *Länsstyrelsen* verkställer även förberedande granskning av nämnda handlingar. Befinnas dessa därvid icke vara i behörigt skick, införskaffar *länsstyrelsen*, där så prövas nödigt, på lämpligt sätt erforderliga upplysningar rörande anledningen härtill.

5 mom. De kuvert, som nedlagts i en urna, uttagas ur denna. Valsedlarna uttagas ur dessa kuvert och ur de från valförrättarna insända valkuverten. De sålunda uttagna valsedlarna jämte de från valförrättarna insända valsedlarna granskas, varefter *länsstyrelsen* prövar valsedlarnas giltighet och meddelar de beslut, vartill valsedlarna och protokollen, med hänsyn jämväl till enligt 43 § sista stycket inhämtade upplysningar, må giva anledning. Hava avgivna valsedlar icke förvarats på föreskrivet sätt, skola de förklaras ogilla, såframt ej skälig anledning förekommer till antagande, att obehörig åtgärd icke vidtagits med valsedlarna.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

48 §.

1 mom. Utses någon för samma tid i två eller flera valkretsar till landstingsman eller fullmäktig, skall på honom ankomma att bestämma, i vilken valkrets han skall anses vald. Det åligger honom att om sitt beslut göra skyndsam anmälan, *då fråga är om val till landstingsman, hos länsstyrelsen och eljest hos den myndighet, som verkställt sammanräkningen.*

Då anmälan — — — — — fullmäktigs avgång.

49 §.

2 mom. Kan förrättningen icke på en dag bringas till slut eller finnes eljest nödigt att uppskjuta eller avbryta densamma, skola alla valseklar inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och förrättningen må ej ånyo företagas, innan *den myndighet, som har att verkställa sammanräkningen, inför öppna dörrar förvissat sig, att de åsatta sigillen äro obrutna.*

1 mom. Utses någon för samma tid i två eller flera valkretsar till landstingsman eller fullmäktig, skall på honom ankomma att bestämma, i vilken valkrets han skall anses vald. Det åligger honom att om sitt beslut göra skyndsam anmälan hos länsstyrelsen.

2 mom. Kan förrättningen icke på en dag bringas till slut eller finnes eljest nödigt att uppskjuta eller avbryta densamma, skola alla valseklar inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och förrättningen må ej ånyo företagas, innan *länsstyrelsen inför öppna dörrar förvissat sig, att de åsatta sigillen äro obrutna.*

51 §.

Efter röstsammanräkning för val av *landstingsmän* åligger det länsstyrelsen eller magistrat, som verkställt sammanräkning, att översända avskrift av protokollet över förrättningen till landstingets expedition samt att utan avgift skyndsamt låta tillställa var och en landstingsman och suppleant ett utdrag av detsamma i vad det rör honom, gällande detta protokollsutdrag såsom fullmakt för den valde. *Magistraten skall ock inom tre dagar efter röstsammanräkningen till länsstyrelsen insända utdrag av protokollet över förrättningen, upptagande de personers namn och boplingsort, som blivit utsedda till landstingsmän och suppleanter, med angivande tillika av den ordning, i vilken de för varje särskild landstingsman valda suppleanterna blivit utsedda.*

Efter röstsammanräkning för val av *landstingsmän* åligger det länsstyrelsen att översända avskrift av protokollet över förrättningen till landstingets expedition samt att utan avgift skyndsamt låta tillställa var och en landstingsman och suppleant ett utdrag av detsamma i vad det rör honom, gällande detta protokollsutdrag såsom fullmakt för den valde.

(Gällande lydelse)

Efter röstsammanräkning för val av *fullmäktige* åligger det länsstyrelsen eller *magistrat*, som *verkställt sammanräkning*, att översända avskrift av protokollet över förrättningen till kommunen eller församlingen samt att utan avgift skyndsamt låta tillställa var och en fullmäktig ett utdrag av förrättningsprotokollet i vad det rör honom.

(Föreslagen lydelse)

Efter röstsammanräkning för val av *fullmäktige* åligger det länsstyrelsen att översända avskrift av protokollet över förrättningen till kommunen eller församlingen samt att utan avgift skyndsamt låta tillställa var och en fullmäktig ett utdrag av förrättningsprotokollet i vad det rör honom.

56 §.

Är någon missnöjd med val, må han däröver anföra besvär hos Konungen; och skall han, vid förlust av talan, sist inom trettio dagar efter den dag, då valet avslutats, ingiva sina till Konungen ställda besvär till länsstyrelsen, som genom kungörelse, vilken införes i en eller flera av ortens mest spridda tidningar, utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring över besvären må avlämnas till länsstyrelsen, *varjämte länsstyrelsen, om sammanräkningen verkställts av magistrat, från denna infordrar de avgivna valsedlarna samt övriga handlingar rörande valet.* Sedan den för förklarings avgivande bestämda tiden tilländagått, har länsstyrelsen att ofördröjligen insända besvären jämte de förklaringar, som inkommit, ävensom protokoll över valet, valsedlarna och övriga handlingar rörande valet till vederbörande statsdepartement för att i regeringsrätten skyndsamt föredragas och avgöras.

Är någon missnöjd med val, må han däröver anföra besvär hos Konungen; och skall han, vid förlust av talan, sist inom trettio dagar efter den dag, då valet avslutats, ingiva sina till Konungen ställda besvär till länsstyrelsen, som genom kungörelse, vilken införes i en eller flera av ortens mest spridda tidningar, utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring över besvären må avlämnas till länsstyrelsen. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tiden tilländagått, har länsstyrelsen att ofördröjligen insända besvären jämte de förklaringar, som inkommit, ävensom protokoll över valet, valsedlarna och övriga handlingar rörande valet till vederbörande statsdepartement för att i regeringsrätten skyndsamt föredragas och avgöras.

Skiljes den ————— för valet.

Vad i ————— ny röstsammanräkning.

59 §.

Valnämnden eller *magistraten* åligger ombesörja, att de anordningar, som avses i 26 §, ordentligen verkställas.

Kostnaden för kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller *magistrat*, ävensom utgifter för blanketter till röstkort och för kuvert, som avses i 26 och 29 §§, samt de i 33 § 3 mom. och 34 § 1 mom. omförmälda omslagen skola gäldas vid val

Valnämnden åligger ombesörja, att de anordningar, som avses i 26 §, ordentligen verkställas.

Kostnaden för kungörande, som åligger valnämndens ordförande, ävensom utgifter för blanketter till röstkort och för kuvert, som avses i 26 och 29 §§, samt de i 34 § omförmälda omslagen skola gäldas vid val av kyrkofullmäktige av församlingen

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

av kyrkofullmäktige av församlingen och i övriga fall av kommunen, vilken jämväl har att tillhandahålla lämpliga vallokaler och bestrida kostnaden för de anordningar, som avses i 26 §.

och i övriga fall av kommunen, vilken jämväl har att tillhandahålla lämpliga vallokaler och bestrida kostnaden för de anordningar, som avses i 26 §.

Röstmottagare å — — — — — uppdragets fullgörande.

60 §.

Kuvert, varom — — — — — statsverkets försorg.

I 26 och — — — — — mot ersättning.

Kuvert, som avses i 29 och 38 §§, tillställas röstmottagare på statsverkets bekostnad. Ytterkuvert, som avses i 38 §, tillhandahållas på statsverkets bekostnad även valnämnden eller magistraten. I 29 § omförmälda kuvert samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

Kuvert, som avses i 29 och 38 §§, tillställas röstmottagare på statsverkets bekostnad. Ytterkuvert, som avses i 38 §, tillhandahållas på statsverkets bekostnad även valnämnden. I 29 § omförmälda kuvert samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

I 29 § omnämnda kuvert av de slag, som erfordras för inom valdistriktet förekommande val, samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola i god tid före varje val finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i valnämnd och i kommunalnämnd samt i stad hos magistraten ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Sistnämnda ytterkuvert skola inom samma tid finnas tillgängliga även å postanstalt samt å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

I 29 § omnämnda kuvert av de slag, som erfordras för inom valdistriktet förekommande val, samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola i god tid före varje val finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Sistnämnda ytterkuvert skola inom samma tid finnas tillgängliga även å postanstalt samt å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

Det åligger — — — — — 38 §§ sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

Beträffande motiveringen till de i propositionen upptagna lagförslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet.

Motionsyrkandena berör frågorna om dels antalet ledamöter i valnämnd, dels rätt för ämbets- eller tjänsteman att avsäga sig uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd dels ock tiderna för öppethållande av vallokal.

I fråga om *antalet ledamöter i valnämnd* — i propositionen föreslås antalet till fem, inberäknat ordföranden — yrkas i motionerna I: 597 av herr Eric Carlsson m. fl. och II: 739 av herr Larsson i Luttra m. fl. att antalet skall fastställas till lägst fem och högst nio, inberäknat ordföranden, medan i motionerna I: 599 av herr Svanström m. fl. och II: 737 av herr Hamrin i Kalmar m. fl. föreslås, att antalet ledamöter skall fastställas till sex förutom ordföranden.

I motionerna I: 597 och II: 739 yrkas vidare, att den i 35 § lagen om val till riksdagen (jfr 5 § KVL) intagna bestämmelsen om *avsägelse rätt* för ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdrag såsom ledamot eller suppleant i valnämnd, skall borttagas, varefter bestämmelsen om rätt till avsägelse skulle få ett innehåll som motsvarade vad som enligt kommunallagens 7 § gäller beträffande avsägelse från uppdraget att vara kommunalfullmäktig.

Frågan om *tider för vallokals öppethållande* — i propositionen föreslås ej ändring i nu gällande regler därutinnan — upptages såväl i motionerna I: 597 av herr Eric Carlsson m. fl. och II: 739 av herr Larsson i Luttra m. fl. som i motionerna I: 598 av herr Dahlberg m. fl. och II: 738 av herr Johansson i Norrköping m. fl. I båda motionsparen föreslås såsom huvudregel, att de öppethållandetider (8—15, 17—21, med uppehåll för högmässan) som nu enligt 58 § första stycket lagen om val till riksdagen gäller för andrakammarval också skall gälla för kommunala val. Dessutom förordas, att i de regler som finnes i nämnda paragraf andra stycket (möjlighet för länsstyrelse att medgiva andra valtider) skall *utgå* den tidsgräns som anges för val å landet (minst 2 timmar efter klockan 5 e. m.) men *behållas* tidsgränsen gällande stad (minst 2 timmar efter klockan 7 e. m.) och att reglerna i det sålunda ändrade lagrummet också skall göras tillämpliga på kommunala val.

Den närmare utformningen av motionsyrkandena framgår av nedanstående uppställning.

I motionerna I: 597 av herr Eric Carlsson m. fl. och II: 739 av herr Larsson i Luttra m. fl. hemställs, »att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 56 måtte besluta att nedan angivna lagrum skall erhålla den lydelse som nedan sägs:

Lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen

33 §.

För varje kommun skall finnas en valnämnd av lägst fem, högst nio inom kommunen boende personer, vilka utses för fyra år. Ordförande — — — — (lika med propositionen) — — — — ägde rum. Ledamöterna jämte lika antal suppleanter som ledamöter väljas under nyssnämnda år å tid, då val till befattningar inom kommunen eljest anställs. Utses ny — — — — (lika med propositionen) — — — — meddela underrättelse.

35 §.

Av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig än den, som uppnått sextio års ålder, samt den, vilken eljest uppgiver hinder, som av fullmäktige godkännes.

36 §.

Valet skall — — — — (lika med propositionen) — — — — gudstjänsten pågår.

Där å någon ort andra tider för valets förrättande finnas mera lämpliga, äge Konungens befallningshavande att därom på framställning av valnämnden förordna, med iakttagande att tillträde till valet skall finnas minst två timmar före klockan tre eftermiddagen och minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen.

Kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)

22 §.

Valet skall pågå mellan klockan åtta förmiddagen och klockan tre eftermiddagen samt mellan klockan fem och klockan nio eftermiddagen; dock att, där högmässogudstjänst å valdagen hålles i den församling, till vilken valdistriktet hör, uppehåll göres för den tid gudstjänsten pågår.

Där å någon ort andra tider för valets förrättande finnas mera lämpliga, äger länsstyrelsen att därom på framställning av valnämnden förordna, med iakttagande att tillträde till valet skall finnas minst två timmar före klockan tre eftermiddagen och minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen.»

I motionerna I: 598 av herr *Dahlberg m. fl.* och II: 738 av herr *Johansson i Norrköping m. fl.* hemställes, »att riksdagen måtte besluta

att 58 § lagen om val till riksdagen ges en enhetlig utformning för såväl stad som landsbygd;

att 22 § kommunala vallagen ges ett med 58 § lagen om val till riksdagen överensstämmande innehåll samt

att vederbörande utskott får i uppdrag att utforma erforderlig lagtext.»

I motionerna I: 599 av herr *Svanström m. fl.* och II: 737 av herr *Hamrin i Kalmar m. fl.* hemställes, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 56 måtte besluta fastställa antalet ledamöter i den för landskommun föreslagna gemensamma valnämnden till — förutom ordföranden — sex i stället för fyra som Kungl. Maj:t föreslår».

Beträffande motiveringarna för motionsyrkandena får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Inledning

Åtskilliga åtgärder av skilda slag och olika betydenhet har under årens lopp vidtagits i avsikt att underlätta de röstberättigade medborgarnas deltagande i de politiska och kommunala valen. På grund av ytterligare framkomna reformkrav på området tillkallade chefen för justitiedepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 maj 1955 kanslidirektören S. Waller att verkställa en teknisk översyn av bestämmelserna rörande allmänna val. I de för utredningen gällande direktiven konstaterade departementschefen att vad som under senare år genomförts inte inneburit någon slutgiltig lösning av alla hithörande spörsmål. Avsikten hade i stället varit den, att man sedan erfarenheter vunnits av de vidtagna åtgärderna skulle undersöka om ytterligare förbättringar kunde åstadkommas utan att kravet på valsäkerhet eftergavs. Sedermera tillkallades såsom ytterligare ledamöter av utredningen, som antagit benämningen *1955 års valutredning*, ledamoten av riksdagens andra kammare redaktören J. Braconier, organisationschefen C. H. Brolin, ombudsmannen S. H. E. Lundgren och förbundssekreteraren C. E. R. Moberg. Den 25 april 1961 avgav utredningen ett betänkande (SOU 1961: 20) om vissa frågor rörande allmänna val. I betänkandet redovisades en av utredningen företagen undersökning av möjligheterna att underlätta valdeltagandet för en del mera speciella väljarkategorier samt dryftades bl. a. olika frågor av valteknisk natur ävensom spörsmålet om en ändrad valnämndsorganisation på landet. Utredningen framlade i sitt betänkande flera förslag till reformer på valrättens område. Åtskilliga av dessa förslag har redan blivit föremål för vederbörlig departementsbehandling och även lagts till grund för lagstiftning (SFS 1962: 71 och 72; prop. 1962: 53; KU 1962: 9). I enlighet med vad valutredningen föreslagit har sålunda i syfte att underlätta valdeltagandet den tid, varunder röstmottagning före val skall äga rum, utsträckts till trettio dagar före valdagen och regler införts om fartygsröstning samt sådan ändring vidtagits, att personal å sjukvårdsanstalt, där postanstalt är inrättad, har möjlighet att å valdagen rösta å postanstalten, även om sjukvårdsanstalten är belägen i vederbörandes hemort. Dessutom har på grundval av valutredningens betänkande en del ändringar genomförts i valtekniskt hänseende. Här må endast erinras om den uppmjukning som skett i reglerna om verkan av att valsedlar icke förvarats under stadgad försegling eller eljest på föreskrivet sätt. Den av valutredningen i betänkandet behandlade frågan om en ändrad valnämndsorganisation på landet och de av utredningen framlagda reformförslagen i denna del har lagts till grund för förevarande proposition, nr 56.

Över sistnämnda del av valutredningens betänkande har efter remiss yttranden avgivits av bl. a. statistiska centralbyrån, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och Svenska landstingsförbundet. Därjämte har överståthållarämbetet och länsstyrelserna överlämnat yttranden från ett nittiototal kommunala organ.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 december 1954 tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet den 5 mars 1955 såsom sakkunniga att verkställa utredning rörande rådhusrätternas framtida ställning samt därmed sammanhängande spörsmål landshövdingen Thorwald Bergquist, tillika ordförande, direktören Sven-Olof Dahlman, ledamoten av riksdagens andra kammare häradshövdingen Nils G. Fröding, professorn Åke Hassler, överlantmätaren Valfrid Larsson, kanslirådet numera t. f. generaldirektören Ivar Löfqvist, borgmästaren Carl Svennegård och dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare överrevisorerna E. Oskar Åkerström. Sedermera förordnades hovrättsrådet Ingmar Lidbeck, som utsetts till sekreterare åt de sakkunniga, att tillika vara ledamot av utredningen. De sakkunniga, som antog namnet *stadsdomstolsutredningen*, slutredovisade sitt utredningsuppdrag i ett den 12 januari 1961 avgivet betänkande, benämnt »Underrätterna» (SOU 1961: 6). I detta betänkande upptog utredningen till prövning även spörsmålet om en avveckling av magistrat- och kommunalborgmästarinstitutionerna och i samband därmed bl. a. frågan om valbestyrens ombesörjande i städerna vid en sådan avveckling. Behandlingen av sistnämnda fråga utmynnade i vissa principförslag till ändringar i vallagstiftningen.

Över stadsdomstolsutredningens betänkande i vad avser valbestyrens ombesörjande i städerna har efter remiss yttranden avgivits av bl. a. kammarkollegiet, statskontoret, statistiska centralbyrån, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser och magistrater, uppboordsorganisationskommittén, 1955 års valutredning, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Föreningen Sveriges kommunalborgmästare samt Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister. Överståthållarämbetet och länsstyrelserna har överlämnat yttranden från ett stort antal kommunala nämnder och beslutande organ.

Erinras må i detta sammanhang att det även på ett annat område av vallagstiftningen föreligger förslag till reformer. Det senaste resultatet av den översyn, som 1955 års valutredning verkställer av denna lagstiftning, utgöres av ett den 7 april 1962 avgivet betänkande rörande utlandssvenskars deltagande i allmänna val (SOU 1962: 19). Innan frågan härom upptages till slutlig prövning, har emellertid viss ytterligare utredning ansetts böra avväktas. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 januari 1963 har chefen för justitiedepartementet tillkallat en utredningsman med uppdrag att undersöka möjligheterna att i vidgad utsträckning upptaga utlandssvenskar i folkbokföringen och framlägga de förslag, vartill utredningen kan ge anledning.

Gällande bestämmelser

I lagen om val till riksdagen (ValL) och kommunala vallagen (KVL) givnes bestämmelser om vilka myndigheter som skall taga befattning med de allmänna valen och vilka uppgifter som därvid åvilar dessa myndigheter. Bestämmelserna härutinnan är i flera hänseenden olika för stad och landsbygd samt för skilda slags städer.

I *magistratsstäderna utom Stockholm* har magistraten att vid val till andra kammaren och vid kommunalval fullgöra en rad åligganden i fråga om indelning i valdistrikt, granskning av röstlängd samt valförrättande. Dessutom verkställer magistraten röstsammanräkningen vid vissa i KVL särskilt angivna kommunalval. Sammanräkningen vid övriga kommunalval och vid andrakammarval ankommer däremot på länsstyrelse.

I *ValL* är närmare bestämmelser meddelade om valkretsarnas indelning i valdistrikt vid val till andra kammaren. Dessa bestämmelser ligger till grund även för indelningen i valdistrikt vid val av landstingsmän och stadsfullmäktige. Om indelningen i valdistrikt beslutar länsstyrelsen antingen på framställning om ändrad indelning eller av eget initiativ. Framställning om ändrad indelning må ej bifallas med mindre yttrande inhämtats från magistrat och stadsfullmäktige (*ValL* 32 § 1 mom.). Om länsstyrelse utan framställning upptager fråga om ändrad indelning, behöver däremot yttrande inhämtas endast från fullmäktige.

När röstlängd för året upprättats av lokal skattemyndighet, skall längden överlämnas till magistraten (*ValL* 39 §, *KVL* 9 §). Röstlängden skall där- efter under viss tid vara framlagd för granskning. På magistraten ankommer att till envar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, sända underrättelse härom med angivande av skälen till att han uteslutits från rösträtt (*ValL* 40 §, *KVL* 9 §). Anmärkningar mot röstlängden skall ingivas till magistraten, som har att handlägga och pröva anmärkningarna och att i röstlängden införa de rättelser, vartill prövningen föranleder, samt att underskriva den sålunda rättade längden (*ValL* 42—45 §§, *KVL* 9 §). Magistratens beslut över anmärkningar kan överklagas hos länsstyrelsen, och de rättelser som föranledes av länsstyrelsens beslut skall magistraten införa i röstlängden (*ValL* 46 och 50 §§, *KVL* 9 §). Sedan röstlängden blivit justerad, ombesörjer magistraten vid förekommande fall av val utfärdandet av röstkort (*ValL* 55 a §, *KVL* 19 §).

Kungörelse om val utfärdas, såvitt gäller val av kyrkofullmäktige, av magistraten (*KVL* 20 § 3 mom.) men eljest av länsstyrelsen. Valet förrättas inför magistraten eller, om staden består av flera valdistrikt, inför deputerade, som magistraten utser till valförrättare (*ValL* 57 § 1 mom. och 91 §, *KVL* 5 §). Magistraten bestämmer om vallokaler och, såvitt gäller kommunalval, om valtider och svarar även i övrigt för de yttre arrangemangen vid valet (*ValL* 58, 60, 95 och 96 §§, *KVL* 22 § 1 mom. 26, 59 och 60 §§). I fall då magistraten själv är valförrättare, har den att leda och övervaka röstningen och att mottaga valesklar (*ValL* 57—67 §§, *KVL* 21—32 §§). Sedan röstningen avslutats, skall valförrättaren upprätta protokoll, upptagande bl. a. antalet valdeltagare och avlämnade valkuvert, samt verkställa preliminär röstsammanräkning (*ValL* 68 §, *KVL* 33 och 34 §§); vid stadsfullmäktigval för stad, som deltagar i landsting, samt vid val av kyrkofullmäktige för stadsförsamling beror det av magistratens beslut, huruvida preliminär röstsammanräkning skall verkställas (*KVL* 34 § 2 mom.). Efter avslutad valförrättning åligger det valförrättaren, försåvitt denne ej har att företaga den slutliga sammanräkningen, att till sammanräkningsmyndighe-

ten överlämna valkuvert, valsedlar, protokoll och röstlängd (ValL 69 §, KVL 34 § 1 mom.).

I *Stockholm* och i *stad utan magistrat* finnes en särskild valnämnd för fullgörande av flertalet av de åligganden beträffande andrakammarval och kommunalval, som enligt det redan anförda ankommer på magistraten (ValL 90 och 90 a §§ och KVL 63 §). I *Stockholm* består valnämnden av fem inom staden boende personer, vilka utses för fyra år. Ordföranden och suppleant för honom förordnas av överståthållarämbetet; de fyra ledamöterna och suppleanter för dem väljes av stadsfullmäktige. Såsom valnämndens kansli fungerar uppbördsverket. I *stad utan magistrat* består valnämnden av kommunalborgmästaren som ordförande samt två kommunalvalda ledamöter jämte suppleanter. Vissa av de bestämmelser, som gäller valnämnd på landet och som beröres i det följande, gäller även valnämnden i *Stockholm* och valnämnd i *stad utan magistrat*. I *Stockholm* tager valnämnden ej vid något slags val befattning med röstsammanräkningen utan denna verkställs av överståthållarämbetet. På ämbetet ankommer jämväl att vid kyrkofullmäktigval bestämma huruvida preliminär röstsammanräkning skall äga rum. Liksom magistrat verkställer valnämnd i *stad utan magistrat* den slutliga röstsammanräkningen vid vissa kommunalval.

På *landet* ombesörjes valbestyren av valnämnder. Dessa består av fem personer, varav ordföranden förordnas av länsstyrelsen och övriga ledamöter utses av kommunalfullmäktige. Särskilda bestämmelser är meddelade med avseende å mandattiden, beslutsmässighet, omröstning, rätt att avsäga sig uppdrag som ledamot eller suppleant i valnämnd samt besvär över val av ledamot eller suppleant (ValL 33—36 §§). Dessa bestämmelser äger motsvarande tillämpning beträffande valnämnden i *Stockholm* och valnämnd i *stad utan magistrat*. Vissa olikheter i fråga om organisation och arbetsuppgifter föreligger dock mellan valnämnd på landet och valnämnd i *stad*. Under det att arbetsområdet för valnämnd i *stad* utgöres av staden i dess helhet, oberoende av indelningen i valdistrikt, finnes på landet en valnämnd för varje för andrakammarval bildat valdistrikt; val på landet förrättas därför alltid inför valnämnden själv och inte såsom i *stad*, bestående av flera valdistrikt, inför särskilda deputerade. Ordföranden i valnämnd på landet fullgör flertalet av de expeditionella åligganden som i *stad* formellt ankommer på magistrat eller valnämnd. Valnämnd på landet tager ej vid något slags val befattning med den slutliga röstsammanräkningen.

Eftersom en valnämnd skall finnas för varje valdistrikt på landet är organisationen för valbestyrens ombesörjande därstädes direkt avhängig av indelningen i sådana distrikt. För andrakammarvalen ges närmare bestämmelser om valkretsarnas indelning i valdistrikt (ValL 31 och 32 §§). Dessa bestämmelser ligger även till grund för indelningen i valdistrikt vid kommunalval och samma valnämnder, som har att taga befattning med andrakammarvalen, har även att förrätta kommunalval. Medan valdistriktsindelningen vid val av landstingsmän och kommunalfullmäktige helt överensstämmer med valdistriktsindelningen vid andrakammarval kan motsvarande indelning vid val av municipalfullmäktige och kyrkofullmäktige skilja

sig från den för andrakammarvalen gällande indelningen. Vissa särbestämmelser har nämligen givits rörande indelningen i valdistrikt vid sistnämnda slag av kommunalval (KVL 3 § 2 och 3 mom.). För de fall där sådan skilljaktighet föreligger har dock särskilt reglerats vilken för andrakammarval inrättad valnämnd, som skall taga befattning med valet av municipalfullmäktige eller kyrkofullmäktige i valdistrikt som bildas särskilt för sådant val (KVL 5 § andra och tredje styckena). Anmärkas må i detta sammanhang att när det gäller kyrkofullmäktigval länsstyrelsen i vissa fall äger förordna att delar av församling eller valkrets, vilka eljest skulle var för sig bilda eget valdistrikt vid kyrkofullmäktigval, skall vid sådant val tillsammans utgöra ett valdistrikt. Har sådant förordnande meddelats skall länsstyrelsen tillika bestämma inför vilken valnämnd valet av kyrkofullmäktige i det sålunda bildade valdistriktet skall förrättas.

Såsom framgått av ovanstående förrättas val till riksdagens andra kammare och kommunalval på landet inför valnämnden, vilken skall bestå av fem inom valdistriktet boende personer. I allmänhet skall i stad, som utgör ett valdistrikt, ifrågavarande val förrättas inför magistraten och i stad, som utgör flera valdistrikt, inför magistratens deputerade. I stad utan magistrat förrättas valen inför en valnämnd, bestående av kommunalborgmästaren såsom ordförande samt två ledamöter, valda av stadsfullmäktige. Finnes i sådan stad flera valdistrikt, skall valnämnden dock för varje valdistrikt utse tre eller flera deputerade att vara valförrättare. I Stockholm förrättas valen inför deputerade, vilka utsetts av den särskilda valnämnden för Stockholm bestående av fem personer; för varje valdistrikt skall, liksom i andra städer med flera valdistrikt, minst tre deputerade utses att vara valförrättare.

Ordförande i valnämnd å landet jämte suppleant för honom förordnas av länsstyrelsen. De sålunda förordnade innehar visserligen en kommunal befattning men kunna ej anses som kommunala förtroendemän, enär de ej utsetts av kommunen. För de fyra valda ledamöterna av valnämnden gäller däremot de allmänna reglerna om innehavare av kommunala uppdrag. Sålunda föreligger skyldighet att mottaga uppdraget; dock må ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget, avsäga sig detsamma. I övrigt gäller avsägelserätt för den som uppnått sextio års ålder samt för den som eljest uppger hinder som av fullmäktige godkännes. Sistnämnda regel torde dock ej medföra rätt för fullmäktige att vägra befrielse då laga förfall för uppdragets fullgörande föreligger. Regeln om avsägelserätt för ämbets- och tjänsteman infördes ursprungligen i 1909 års vallag. I förarbetena till bestämmelsen uttalades, att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i kommunalförordningarna var för liknande fall stadgat, torde inga andra äga att avsäga sig uppdrag att vara ledamot i valnämnd eller extra ledamot av magistrat vid valförrättning, än de i [35 §] upptagna personer. (I den lagtext som slutligen antogs blev konstruktionen med extra ledamöter av magistrat ersatt av det ännu gällande systemet med av magistrat utsedda deputerade.)

Beträffande öppethållande av vallokal gäller såsom huvudregel enligt 58 §

ValL, att vid riksdagsmannaval vallokalerna såväl å landet som i stad skall hållas öppna mellan klockan åtta förmiddagen och klockan tre eftermiddagen samt mellan klockan fem och klockan nio eftermiddagen; dock att, där högmässogudstjänst å valdagen hålles i den församling, till vilken valdistriktet hör, uppehåll göres för den tid gudstjänsten pågår. Emellertid kan, enligt andra stycket av nämnda paragraf, länsstyrelsen på framställning av valför rättaren förordna om andra tider därvid dock skall iakttagas, att tillträde till valet skall finnas minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt å landet minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen och i stad minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen. — För kommunala val bestämmes öppethållandetiderna i stad av magistraten och på landet av valnämnden; dock att valet skall fortgå minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt å landet minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen och i stad minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen och uppehåll göras för den tid under vilken högmässogudstjänst pågår i den församling, till vilken valdistriktet hör.

Valutredningens förslag

Valutredningen föreslår, att den nuvarande valnämndsorganisationen å landet avskaffas och att i stället den ordningen införes, att en valnämnd skall finnas för varje landskommun.

Rörande den närmare utformningen av de bestämmelser, varigenom den ändrade ordningen skulle lagfästas, förklarar sig valutredningen — under erinran om att valnämnd på landet för närvarande består av en av länsstyrelsen förordnad ordförande jämte suppleant samt fyra kommunalvalda ledamöter med lika många suppleanter — ha övertvägt om anledning föreligger att förorda avvikande regler beträffande sammansättningen av den för landskommun föreslagna gemensamma valnämnden. Utredningen anför i denna fråga.

Vad angår antalet ledamöter och suppleanter torde det väl knappast böra komma i fråga att låta en sådan för hel landskommun avsedd valnämnd erhålla färre ledamöter och suppleanter än vad en nu för valdistrikt å landet inrättad valnämnd har. Däremot synes en utökning av antalet ledamöter och suppleanter kunna ifrågasättas. Utan tvivel är det ändamålsenligt om i valnämnd, som är gemensam för en hel landskommun, finnes representanter från skilda delar av kommun. Särskilt framstår detta såsom önskvärt, då det gäller större och mera vidsträckt landskommuner. Härigenom möjliggöres nämligen att det regelmässigt, då valbestyren skall ombesörjas för någon del av kommunen, finnes någon ledamot eller suppleant inom valnämnden, som äger kännedom om de lokala förhållandena därstädes. Även om det redan med ett antal av fyra ledamöter och lika många suppleanter finnes ett visst utrymme för att låta skilda orter bli företrädade inom valnämnden, skulle uppenbarligen en utökning av antalet ledamöter och suppleanter göra detta i än högre grad möjligt. En sådan utökning framstår måhända ur denna synpunkt såsom lämplig. Emellertid kan det icke anses tillfredsställande att ansvaret för valbestyrens ombesörjande fördelas på allt-

för många personer. Den med reformen avsedda koncentrationen av dessa bestyr torde även bäst kunna tillgodoses, om valnämnden icke erhåller en alltför stor sammansättning, något som tillika skulle kunna medföra en viss tungroddhet vid arbetets bedrivande. Valutredningen har med hänsyn härtill ansett sig böra föreslå, att den gemensamma valnämnd, som utredningen funnit böra inrättas för varje landskommun, erhåller samma antal ledamöter och suppleanter som de valnämnder, vilka nu finnes för varje valdistrikt å landsbygden.

Bestämmelserna om länsstyrelsernas åliggande att utse ordförande i valnämnd jämte suppleant bör enligt valutredningens förmenande bibehållas oförändrade även om valnämndsorganisationen å landsbygden ändras på sätt här föreslagits. Visserligen skulle, såsom församlingsstyrelsekommittén framhållit i sitt berörda betänkande, ett slopande av dessa bestämmelser kanske stå i överensstämmelse med utvecklingen inom kommunalstyrelsen i övrigt. Arten av de uppgifter som åvilar valnämnderna — dessa har ju även att handlägga betydelsefulla frågor, som gäller andrakammarvalen — finner valutredningen dock böra föranleda att statlig myndighet alltjämt har inflytande på valnämndernas sammansättning genom att tillsätta ordförandena. En sådan ordning synes även kunna befrämja en önskvärd kontakt mellan valnämndsordförandena och länsstyrelserna i olika frågor rörande valförberedelserna.

I detta sammanhang erinrar valutredningen tillika om att stadsdomstolsutredningen i sitt betänkande »Underrätterna» föreslagit, att i städerna de valbestyr, som icke skall ankomma på länsstyrelserna, övertages av valnämnder med samma sammansättning som de nuvarande valnämnderna på landet.

Är landskommun indelad i flera valdistrikt finner utredningen det böra ankomma på den för kommunen gemensamma valnämnden att — på samma sätt som nu i stad ankommer på magistrat eller där inrättad valnämnd, om staden är uppdelad i flera valdistrikt — för varje valdistrikt utse erforderligt antal deputerade att vara valförrättare i distriktet. Avgörande för rätten att utse deputerade — vare sig det gäller landskommun eller stad — bör enligt utredningen vara om valdistriktsindelning över huvud taget förekommer i kommunen, även om det aktuella valet, exempelvis ett municipalfullmäktigval, endast omfattar ett valdistrikt.

Enligt vad utredningen framhåller uttalades vid remissbehandlingen av församlingsstyrelsekommitténs betänkande i vissa yttranden farhågor för att med den här angivna ordningen valförrättare skulle komma att utses mera efter partipolitiska linjer än efter kunnighet och lämplighet. För valutredningen synes dessa farhågor dock vara överdrivna och utredningen förmodar, att de deputerade kommer att i stor utsträckning utväljas bland dem, som nu i egenskap av ledamöter eller suppleanter i de för valdistriktet inrättade valnämnderna har att förrätta val inom valdistriktet. Någon anledning föreligger därför enligt utredningen icke att såsom föreslagits i nyssnämnda remissyttranden låta länsstyrelserna få inflytande på dessa valförrättande organs sammansättning. De valförrättare, som har att förrätta val i stad, då denna är indelad i flera valdistrikt, tillsättes för övrigt

utan varje medverkan av statlig myndighet. Såvitt utredningen har sig be-
kant har några olägenheter härav icke gjort sig förmärkta.

För förslagets genomförande föreslår valutredningen ändringar av ValL
33 §, 57 § 1 mom. första stycket, 90 § andra stycket, 90 a §, 91 § och 96 §
andra stycket samt KVL 5 och 60 §§.

Den av valutredningen föreslagna ändringen av KVL 5 § innebär, enligt
vad utredningen särskilt framhåller (se betänkandet s. 167—168), att samt-
liga i landskommun förekommande kommunalval — val av landstingsmän
samt val av kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige och kyrkofullmäk-
tige — skall förrättas av den för kommunen gemensamma valnämnden eller,
om i kommunen finnes flera valdistrikt, av denna valnämnds deputerade.
Den ifrågavarande valnämndens kompetensområde skall sålunda för samt-
liga vals vidkommande som regel omfatta hela landskommunen. Undantag
härifrån skall enligt utredningen endast förekomma vid kyrkofullmäktig-
val i vissa enstaka fall. Dessa undantagsfall betingas av att församlings-
gränserna icke alltid sammanfaller med den borgerliga kommunens grän-
ser. En församling kan, framhåller utredningen, i vissa fall omfatta delar
av olika landskommuner. Har i dylikt fall länsstyrelse vid kyrkofullmäk-
tigval meddelat förordnande enligt KVL 3 § 3 mom. om att olika områden
av församlingen tillsammans skall utgöra ett valdistrikt, kan det inträffa
att det sålunda bildade valdistriktet kommer att omfatta delar av skilda
landskommuner. För att en kompetenskonflikt icke skall uppstå mellan des-
sa landskommuners valnämnder i fråga om kyrkofullmäktigvalets ombesör-
jande i det ifrågavarande valdistriktet, finner utredningen det vara erforder-
ligt att länsstyrelsen i samband med sitt förordnande enligt KVL 3 § 3
mom. i sådant fall förordnar inför vilken landskommuns valnämnd eller
dess deputerade kyrkofullmäktigvalet i detta valdistrikt skall förrättas. En
bestämmelse härom anser utredningen böra intagas i KVL 5 §. För muni-
cipalfullmäktigvalens del anser utredningen däremot den föreslagna ord-
ningen — oavsett vilka förordnanden som må meddelas rörande valdistrikts-
indelningen vid valet av municipalfullmäktige — icke erfordra några sär-
bestämmelser angående vem som skall förrätta municipalfullmäktigvalet
i för sådant val särskilt bildat valdistrikt. Municipalsamhälle utgör nämligen
alltid del av en enda landskommun.

När det gäller frågan om lagändringarnas i k r a f t t r ä d a n d e fram-
håller valutredningen (se betänkandet s. 169) bl. a. att den funnit det mest
ändamålsenligt att genomföra den ändrade valnämndsorganisationen vid
den tidpunkt, då gällande mandatperiod för valnämndsledamöter utlöper.
Utredningen säger sig ha utgått ifrån att mandattiden för de ledamöter, som
nu tjänstgör i valnämnd för valdistrikt på landet, utlöper den 31 december
1963 och utredningen förordar därför att de berörda ändringarna i vallag-
stiftningen får träda i kraft den 1 januari 1964. Vid utseende av valnämnd
under år 1963 för ny fyraårsperiod bör dock enligt utredningen ValL 33 §
tillämpas i sin ändrade lydelse.

Remissyttrandena

I flertalet remissyttranden framhålles att den av valutredningen föreslagna organisationen är förenad med väsentliga fördelar. Sålunda uttalar *länsstyrelsen i Västerbottens län*, att det för allmänheten, som i en eller annan angelägenhet söker kontakt med valnämnden, måste vara en fördel att ha ett enda centralt kommunalt organ att vända sig till och icke behöva tveka om vilken valnämnd eller vilken person i denna som är den rätta. En gemensam valnämnd kommer tvivelsutan att förvärva större erfarenhet och rutin i valförberedelsernas handhavande än vad de nuvarande valnämnderna i allmänhet har möjlighet till. Att de förberedande valbestyren med den föreslagna ordningen kommer att handläggas med större överblick, säkerhet och rutin betonas även av *länsstyrelsen i Västmanlands län*. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* finner de olika valnämnderna åvilande uppgifterna överhuvudtaget vara, icke minst från effektivitetssynpunkt, bäst lämpade att ombesörjas av en enda valnämnd i kommunen. I flera yttranden från *kommunala organ* framhålles, att med ett genomförande av förslaget skulle följa en önskvärd rationalisering i fråga om kontakt med myndigheter, upphandling och kungörande m. m.

Önskvärdheten av att icke alltför stora olikheter råder mellan den för stad och den för landsbygd gällande ordningen med avseende å valbestyrens ombesörjande talar enligt *länsstyrelsen i Örebro län* för en ändring i den angivna riktningen. *Kommunalnämnden i Asarums kommun* framhåller, att en reform av valnämndsorganisationen på landet blir än mer angelägen om kommunindelningssakkunnigas betänkande rörande principerna för en ny kommunindelning antages.

Att den föreslagna ordningen innebär en välbehövlig förenkling av valorganisationen framhålles av bl. a. *länsstyrelsen i Stockholms län*. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* uttalar, att förslagets genomförande skulle medföra att antalet valnämnder inom länet nedbringades till ungefär en fjärdedel, vilket skulle vara ägnat att betydligt underlätta kontakten med valnämnderna. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* finner den ändrade valnämndsorganisationen föra med sig en icke obetydlig lättnad i länsstyrelsens arbete med valförberedelserna. Vissa fördelar ur kostnadssynpunkt torde enligt *länsstyrelsen i Gävleborgs län* tillika vara förenade med förslaget.

Avstyrkande yttranden föreligger från *kommunalfullmäktige i Kiviks kommun, Skellefteå landskommun och Degerfors kommun, kommunalnämnderna i Olands kommun, Ronneby landskommun och Hällefors köping samt valnämnderna i Mörlunda östra valdistrikt, Ryssby norra valdistrikt och Ryda sockens valdistrikt* ävensom *valnämndens ordförande i Bunkeflo första valdistrikt*.

I flera av dessa yttranden framhålles att många av de valförberedande åtgärderna för de olika valdistrikten redan nu brukar samordnas och ombesörjas centralt för hela kommunen och att i den mån ytterligare samordning bör komma till stånd denna kan ske inom ramen för gällande val-

nämndsorganisation, exempelvis på så sätt att samtliga valnämndsordförande inom kommunen bildar ett gemensamt samarbetsorgan. Några väsentliga fördelar står enligt samma yttranden icke att vinna med den föreslagna ordningen.

I några yttranden hävdas att förslaget innebär en försämring för glesbygdskommunernas del genom att allmänhetens möjligheter till kontakt med valnämnderna där försämras i och med det ökade avståndet till dessa. *Valnämnden i Mörlunda östra valdistrikt* framhåller i detta sammanhang att den ändrade organisationen även för med sig att valnämndsledamöterna i vidsträckta kommuner får långa resor till sammanträdesorten och att distributionen av valmateriel blir besvärligare. Utredningens gjorda uttalande att likformighet bör råda mellan stad och landsbygd med avseende å valbestyrens handhavande föranleder *kommunalnämnden i Ronneby landskommun* att erinra om att landskommunerna genom sammanslagningar kan förväntas få en storlek, som arealmässigt är vida större än städernas.

Valnämnden i Ryssby norra valdistrikt betonar i sitt yttrande att den gemensamma valnämnden i många fall aldrig kommer att fungera som valförrättare och att dess ledamöter endast kommer att befatta sig med själva valförberedelserna, ett arbete som enligt valnämnden icke förorsakar så stora besvär, eftersom kommunala tjänstemän oftast anlitas som hjälp. Att ordförandeskapet i en valnämnd med så begränsade funktioner skall utses av länsstyrelse finner valnämnden onödigt. *Kommunalfullmäktige i Degerfors kommun* håller det för sannolikt, att den gemensamma valnämndens deputerade under alla omständigheter ändå kommer att fungera som permanenta valnämnder i valdistrikten.

Utredningens förslag att antalet ledamöter och suppleanter i den gemensamma valnämnden skall vara detsamma som i de valnämnder, som nu finns för varje valdistrikt, biträdes i allmänhet av remissinstanserna. *Länsstyrelserna i Malmöhus och Gävleborgs län* förklarar sig sålunda helt dela de synpunkter, som utredningen framfört i denna fråga. *Länsstyrelsen i Gotlands län* vill för sin del starkare än utredningen framhålla likformighetssynpunkten. Enligt samma länsstyrelse torde erfarenheten ge vid handen, att en utjämning så vitt möjligt bör ske av olikheterna mellan stad och land beträffande valorganens sammansättning och funktioner. Enligt styrelsens mening har man icke att räkna med några olägenheter av att antalet ledamöter och suppleanter i valnämnd bestämmas lika för stad och land, och styrelsen förordar därför att så sker. Även *valnämnden i Hedemora stad* finner anledning framhålla att antalet valnämndsledamöter bör i enhetlighetens intresse vara lika för stad och landskommun.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser möjlighet böra finnas att — då det påkallas av särskilda förhållanden, t. ex. i större och vidsträckta landskommuner — utöka antalet utöver fem ledamöter och fem suppleanter, varvid antalet dock icke torde behöva överstiga sju ledamöter och lika många

suppleanter. Samma uppfattning kommer till uttryck i det yttrande, som avgivits av valnämnden i Edsbruks valdistrikt.

Kommunalfullmäktige i Alvesta köping ifrågasätter huruvida icke varje valdistrikt bör vara representerat med minst en ledamot i den gemensamma valnämnden. Detta kan visserligen föranleda, att valnämnden i extrema fall får ett mycket stort antal ledamöter, men är enligt fullmäktige ägnat att bättre tillgodose behovet av lokalkännedom inom valnämnden. Den ifrågasatta ordningen finner fullmäktige sannolikt medföra, att valdistriktets representant i valnämnden blir ledare för nämndens deputerade inom valdistriktet.

Departementschefen

I departementschefens uttalande anföres, att han finner starka skäl tala för att man nu bör genomföra en ändring av såväl valnämndsorganisationen på landet som valorganisationerna i städerna i syfte att få till stånd en för hela riket enhetlig ordning för bestyren med andrakammarvalen och kommunalvalen. Departementschefen anför vidare:

Valutredningens förslag, att i varje kommun på landet endast skall finnas en valnämnd, gemensam för hela kommunen, samt stadsdomstolsutredningens förslag, att magistrat- och kommunalborgmästarinstitutionernas åligganden att förbereda och leda de allmänna valen skall överföras på valnämnder, har tillstyrkts av det övervägande antalet remissinstanser. Även jag anser mig kunna godtaga förslagen och en reform i här angiven riktning synes mig därför lämpligen böra ske på grundval av vad de båda utredningarna sålunda föreslagit. En sådan ordning bör alltså nu införas, att i varje kommun — vare sig fråga är om landskommun, köping eller stad — förberedandet och ledandet av de allmänna valen ombesörjes av en valnämnd, gemensam för hela kommunen.

När det gäller de ifrågavarande valnämndernas sammansättning synes reglerna härom böra göras enhetliga för samtliga dessa valnämnder. Valutredningens och stadsdomstolsutredningens skilda förslag sammanfaller i detta hänseende, i det att valnämnd i kommun på landet av valutredningen samt valnämnd i stad av stadsdomstolsutredningen förordats erhålla en likartad sammansättning som den nu i varje valdistrikt på landet inrättade valnämnden. Jag har icke funnit anledning föreligga att på denna punkt frångå utredningarnas samstämmiga förslag, som tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissorgan. Valnämnd bör således bestå av fem inom kommunen boende personer, vilka utses för fyra år. Det torde vara lämpligt att ordföranden i denna nämnd jämte suppleant för honom förordnas av länsstyrelsen medan de övriga fyra ledamöterna jämte lika antal suppleanter väljes av kommunens fullmäktige, allt i motsvarande ordning som gäller för utseende av ledamöter och suppleanter i nu inrättade valnämnder för valdistrikt på landet. För Stockholms del överensstämmer den här föreslagna ordningen med den nu föreskrivna, eftersom enligt bestämmelserna i Vall 90 a § en valnämnd skall finnas inrättad för staden med den sammansättning som här angivits.

De grundläggande bestämmelserna om valnämnd och om ledamöter och suppleanter i sådan nämnd synes alltså böra vara upptagna i Vall 33 §.

De nuvarande bestämmelserna i sagda lagrum föreslås emellertid ändrade i enlighet med vad här anförts, varigenom de kommer att bli generellt tillämpliga för såväl landsbygd som samtliga städer. ValL 90 och 90 a §§ samt KVL 63 §, vilka upptar stadganden om valorgan i vissa städer, kan i samband härmed upphävas. De i ValL 34—36 §§ intagna bestämmelserna rörande bl. a. beslutsmässighet, omröstning, rätt att avsäga sig uppdrag som ledamot eller suppleant samt besvär över val av ledamot eller suppleant torde, dock med någon mindre jämkning av 35 §, kunna göras tillämpliga på sådan valnämnd som avses med förslaget. Någon komplettering av dessa bestämmelser synes mig icke erforderlig.

Är kommun — stad eller kommun på landet — indelad i flera valdistrikt, kan tydligtvis val i kommunen icke förrättas inför kommunens valnämnd. I sådant fall måste särskilda valförrättningsorgan tillsättas. De av valutredningen och stadsdomstolsutredningen framlagda förslagen innebär, att valnämnden i sådan kommun skall för varje valdistrikt utse erforderligt antal personer att såsom valnämndens deputerade vara valförrättare i distriktet. Några länsstyrelser har i sina yttranden över valutredningens berörda förslag framhållit önskvärdheten av att statlig myndighet får inflytande på dessa valförrättningsorgans sammansättning på så sätt, att ordförande i sådant organ utses av länsstyrelse. En del kommunala myndigheter har å sin sida ifrågasatt om icke valförrättarna i stället bör tillsättas av den kommunala fullmäktigförsamlingen. I likhet med flertalet remissinstanser finner jag mig emellertid kunna godtaga de båda utredningarnas förslag om att i förekommande fall av valdistriktsindelning valförrättarna i gemen utses av valnämnden. En motsvarande ordning gäller för övrigt redan nu i städer, som är indelade i flera valdistrikt, och denna ordning synes, enligt vad valutredningen uppgivit, icke ha varit förenad med några olägenheter. Avgörande för valnämndens rätt att utse deputerade som valförrättare bör, såsom valutredningen förutsatt, vara om valdistriktsindelning över huvud taget förekommer i kommunen vid något allmänt val, även om det aktuella valet endast skulle omfatta ett valdistrikt.

Den befogenhet, som nu föreligger för valmyndighet i stad att utse deputerade såsom valförrättare i valdistrikt inom staden, är närmare reglerad i ValL 91 §. Bestämmelserna i detta lagrum föreslås ändrade så att de blir tillämpliga på valnämnd, som här avses. Likaså bör ändring ske av ValL 57 § 1 mom. första stycket och KVL 5 § första stycket, som upptar allmänna bestämmelser om de organ inför vilka andrakammarval respektive kommunalval skall förrättas.

Med den här föreslagna ordningen följer, att samtliga allmänna val inom en kommun skall förrättas inför kommunens valnämnd eller dess deputerade. Eftersom municipalsamhälle alltid utgör del av en landskommun, erfordras — oavsett vilka förordnanden, som må meddelas rörande valdistriktsindelningen vid valet av municipalfullmäktige — med denna ordning icke några särbestämmelser angående vem som skall förrätta municipalfullmäktigval i valdistrikt, som bildas särskilt för sådant val. De nuvarande bestämmelserna i KVL 5 § andra stycket torde därför kunna utgå. Däremot kräver tydligtvis en reform i här angiven riktning vissa särbestämmelser om valförrättningsorgan vid kyrkofullmäktigval för det mindre vanliga fallet, att länsstyrelse enligt KVL 3 § 3 mom. förordnar att olika områden av församling, vilka eljest skolat var för sig bilda eget valdistrikt, tillsammans skall vid kyrkofullmäktigvalet utgöra ett valdistrikt, och det därvid inträffar att det sålunda bildade distriktet kommer att omfatta delar av skilda borgerliga kommuner. För undvikande av en kompetenskonflikt mellan dessa kommuners valnämnder i fråga om kyrkofullmäktigvalets ombesörjande i det

ifrågavarande distriktet bör, såsom valutredningen funnit, länsstyrelse i sådant fall jämväl ha att förordna, inför vilken kommuns valnämnd eller dess deputerade kyrkofullmäktigvalet i detta valdistrikt skall förrättas. De nuvarande stadgandena i KVL 5 § tredje stycket föreslås ersatta av bestämmelser härom.

Valutredningens ståndpunkt, att införandet av en ny valnämndsorganisation på landet icke bör föranleda ändring av den gällande kompetensfördelningen mellan länsstyrelse och valnämnd på landet, har vunnit allmän anslutning vid remissbehandlingen och jag finner mig också böra godtaga valutredningens uppfattning härutinnan. Av den föreslagna ordningen följer att valnämnderna på landet liksom hittills icke skall vid något slags val taga befattning med den slutliga röstsammanräkningen. Övervägande skäl talar enligt mitt förmenande för att en motsvarande kompetensfördelning även bör genomföras mellan länsstyrelse och valmyndighet i stad, då nu valorganisationen i städerna ändras i syfte att få till stånd en för hela riket enhetlig ordning för valbestyrens ombesörjande. Stadsdomstolsutredningens förslag, att den befattning med röstsammanräkningen vid vissa kommunalval, som nu ankommer på valmyndighet i andra städer än Stockholm, skall överflyttas till länsstyrelse, finner jag mig därför i likhet med det övervägande antalet remissinstanser böra acceptera. Såsom framhållits i en del yttranden över stadsdomstolsutredningens betänkande kommer en sådan överflyttning visserligen att för länsstyrelserna medföra en ökad arbetsbelastning, då allmänna kommunalval förrättas. Särskilt i län med stora städer kan till följd härav svårigheter måhända uppkomma för länsstyrelsen att inom rimlig tid slutföra sammanräkningsförrättningarna vid dessa val. Dessa svårigheter torde dock kunna bemästras, om länsstyrelserna i större utsträckning än hittills skett utnyttjar möjligheten att i och för sammanräkningarna vid allmänna kommunalval anställa tillfällig personal — även kvalificerad sådan — så att skilda sammanräkningsförrättningar kan hos vederbörande länsstyrelse äga rum samtidigt.

Preliminär röstsammanräkning är för närvarande icke obligatorisk vid samtliga allmänna val. Enligt de gällande bestämmelserna i KVL 34 § är vid val av stadsfullmäktige för stad, som deltagar i landsting, samt vid val av kyrkofullmäktige för stadsförsamling eller kyrklig samfällighet i stad frågan huruvida preliminär röstsammanräkning skall äga rum beroende på beslut av stadens valmyndighet, som med nuvarande ordning jämväl har att verkställa slutlig röstsammanräkning vid samma val. I Stockholm ankommer det dock på överståthållarämbetet att vid kyrkofullmäktigval meddela beslut som nu sagts och, såsom redan nämnts, vara sammanräkningsmyndighet vid samtliga val i staden. Stadsdomstolsutredningen har för sin del utgått ifrån att preliminär röstsammanräkning alltjämt skall vara fakultativ vid nyssnämnda kommunalval men föreslagit att beslutanderätten i frågan, huruvida preliminär röstsammanräkning i dessa fall skall förekomma, överlag överflyttas på länsstyrelse. Erinras må att i tidigare sammanhang ifrågasatts, huruvida icke preliminär röstsammanräkning bör göras obligatorisk vid samtliga kommunalval. I det betänkande (SOU 1941: 28), som låg till grund för poströstningssystemets införande, framfördes förslag här om. Vederbörande departementschef (se prop. 1942: 98 s. 41) ansåg sig emellertid icke kunna godtaga förslaget. Skall såsom här nu förordats länsstyrelse ha att verkställa slutlig sammanräkning vid samtliga kommunala val, torde läget i avsevärd mån förändras och skäl föreligga för ett annat bedömande av spörsmålet. Om länsstyrelserna skall på ett tillfredsställande sätt kunna bemästra sammanräkningsbestyren torde det vara så gott som nödvändigt att preliminär sammanräkning äger rum jämväl vid samtliga val

av stadsfullmäktige och val av kyrkofullmäktige i stadsförsamling eller kyrklig samfällighet i stad. Något utrymme för att i nämnvärd utsträckning ge avkall på kravet på sådan preliminär röstsammanräkning vid dessa val kommer säkerligen icke att finnas med den föreslagna ordningen för slutlig röstsammanräkning. Under sådana förhållanden finner jag mig böra förorda att preliminär röstsammanräkning göres obligatorisk vid samtliga kommunalval; förslaget i denna del synes från likformighetssynpunkt även böra avse kyrkofullmäktigvalen i Stockholm.

Ett genomförande av vad här föreslagits angående slutlig och preliminär röstsammanräkning vid kommunala val förutsätter upphävande av bestämmelserna i KVL 33 § 3 mom. samt ändringar av 22 § 2 mom., 34 §, 42 §, 43 §, 44 § 5 mom., 48 § 1 mom., 49 § 2 mom., och 51 § i samma lag.

Med avseende å den valnämnd, som här förordas bli inrättad för varje kommun på landet och för varje stad, torde samma fördelning av arbetsuppgifterna böra genomföras som enligt vallagarnas skilda bestämmelser gäller för den nu för varje valdistrikt på landet inrättade valnämnden. — — —

Departementschefen anför vidare:

När det gäller frågan om ikraftträdandet av de föreslagna lagändringarna bör såsom valutredningen framhållit beaktas, att mandattiden för de ledamöter, som nu tjänstgör i valnämnd för valdistrikt på landet, utlöper den 31 december 1963. Den ändrade organisationen för valbestyrens ombesörjande torde med fördel kunna genomföras vid utgången av nyssnämnda mandattid. De här föreslagna ändringarna i vallagstiftningen föreslås därför i sin helhet få träda i kraft den 1 januari 1964; dock förordas att valnämnd för den fyraårsperiod, som börjar den 1 januari 1964, skall under år 1963 utses med tillämpning av de nya bestämmelserna. Vad angår valnämnd i städer kan det inträffa att den nu löpande mandatperioden utgår senare än vid utgången av 1963. Med tanke härpå bör föreskrivas att uppdrag såsom ordförande, ledamot eller suppleant i valnämnd, vilket meddelats med stöd av äldre lag och omfattar tid efter 1963 års utgång, skall upphöra vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

Då kommunalval ägt rum före de nya bestämmelsernas ikraftträdande men ny röstsammanräkning skall ske efter ikraftträdandet, lärar utan vidare vara tydligt att de nya bestämmelserna om sammanräkningsmyndighet skall äga tillämpning. I den mån valmaterialet i sådant fall icke finnes tillgängligt hos länsstyrelsen har denna att infordra detsamma.

Utskottet

I propositionen föreslås, att den gällande organisationen med en valnämnd för varje valdistrikt på landet avskaffas och ersättes av en ordning med en enda valnämnd för varje kommun samt att magistrat- och kommunalborgmästarinstitutionernas befattning med andrakammarvalen och kommunalvalen övertages av valnämnder. Enligt förslaget skall sålunda i varje kommun — vare sig fråga är om landskommun, köping eller stad — de allmänna valen förberedas och ledas av en valnämnd, gemensam för hela kommunen. Sådan valnämnd föreslås i propositionen erhålla samma sammansättning som den nu för varje valdistrikt på landet inrättade valnämnden.

Är kommun indelad i flera valdistrikt, skall enligt förslaget kommunens valnämnd för varje valdistrikt utse erforderligt antal personer att såsom valnämndens deputerade vara valförrättare i distriktet. För Stockholms del överensstämmer den föreslagna valorganisationen med den som för närvarande är föreskriven för denna stad. I propositionen föreslås tillika, att länsstyrelse skall för såväl landsbygd som städer vara sammanräkningsmyndighet vid samtliga allmänna val. Vidare förordas, att preliminär röstsammanräkning blir obligatorisk vid samtliga kommunalval.

Utskottet vill till en början framhålla, att propositionens förslag om en för hela riket enhetlig organisation för valförberedelser och valförrättningar innebär en önskvärd förenkling av vallagarnas uppbyggnad och är ägnat att underlätta genomförandet av förenklingar i andra avseenden, såsom i fråga om indelningen i valdistrikt och tiderna för öppethållande av vallokal.

Utskottet finner således i stort sett ej anledning till erinran mot propositionens förslag.

I fråga om rätt för ämbets- eller tjänsteman att avsäga sig uppdrag i valnämnd vill utskottet dock föreslå ändrade regler.

Såsom framgått av redogörelsen för gällande rätt har man vid tillkomsten av den nuvarande bestämmelsen i fråga om nämnda *avsägelserätt* anknutit till då gällande regler i kommunalförordningarna. Rätten för ämbets- eller tjänsteman att med hänvisning till hinder på grund av sin befattning erhålla befrielse från uppdrag i fullmäktigeförsamlingar och nämnder som omförmåles i kommunallagarna har emellertid borttagits i de nya kommunallagarna.

Kommunallagskommittén föreslog sålunda i sitt betänkande III (SOU 1952: 14) att den ovillkorliga avsägelserätten för ämbets- eller tjänsteman skulle avskaffas. Till stöd för förslaget framhöll kommittén bl. a., att den statliga och kommunala verksamhetens kraftiga tillväxt avsevärt ökat antalet medborgare, som ägde avböja kommunala förtroendeuppdrag under hänvisning till sin tjänst. Tillvaron av denna rätt innebure utan tvivel en olägenhet för kommunerna. Vidare kunde man med skäl ifrågasätta det rimliga i att många statstjänstemän i relativt underordnad ställning kunde vägra mottaga kommunala uppdrag, medan befattningshavare med ansvarsfyllda uppgifter i för hela samhället betydelsefulla företag och organisationer vore pliktiga att ställa sig till kommunernas förfogande. Kommittén framhöll också, att rätten för tjänsteman att själv bedöma om kommunalt uppdrag var hinderligt för hans tjänst lämnade stort utrymme åt det enskilda godtycket. — Departementschefen förklarade i propositionen om den nya kommunallagen (prop. 1952: 210) sig vara ense med kommittén härutinnan samt föreslog avskaffande av nämnda avsägelserätt. Konstitutionsutskottet (utl. 1953: 22) tillstyrkte och riksdagen biföll den föreslagna ändringen. Ifrågavarande bestämmelse, 7 § sista stycket kommunallagen, lyder därefter:

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara fullmäktig. Eljest må ej någon avsäga sig sådant uppdrag med mindre han uppger hinder, vilket godkännes av fullmäktige.

Utskottet finner de av kommunallagskommittén anförda skälen för ett avskaffande av nämnda avsägelserätt ha tillämpning även på kommunernas valförrättningsorgan, vilkas åligganden intar en mellanställning mellan de rent kommunala och de statliga uppgifterna. Såsom framgått av redogörelsen för gällande bestämmelser har man vid införandet av nämnda rätt tagit då gällande avsägelserätt enligt kommunallagarna till utgångspunkt. Då utskottet ej funnit några bärande skäl för ett bevarande av nämnda avsägelserätt i vallagarna, sedan den borttagits i kommunallagarna, får utskottet förorda, att bestämmelserna om nämnda rätt borttages och att 35 § lagen om val till riksdagen erhåller den i förhållande till propositionsförslaget ändrade lydelse, varom utskottet nedan hemställer.

I frågan om *antalet ledamöter i valnämnd* uttalade valutredningen (SOU 1961: 20 s. 60), att även om det redan med ett antal av fyra ledamöter och lika många suppleanter funnes ett visst utrymme för att låta skilda orter inom kommunen bli företrädna inom valnämnden, skulle uppenbarligen en utökning av antalet ledamöter och suppleanter göra detta i än högre grad möjligt. Valutredningen anförde emellertid vidare, att det icke kunde anses tillfredsställande att ansvaret för valbestyrens ombesörjande fördelades på alltför många personer. Den med reformen avsedda koncentrationen av dessa bestyr skulle även, ansåg utredningen, bäst kunna tillgodoses, om valnämnden icke erhöll en alltför stor sammansättning. Valutredningen föreslog därför fem ledamöter, vilket förslag följts i propositionen.

Till belysande av frågan om önskvärt antal valdistriktsrepresentanter i valnämnden vill utskottet framhålla, att enligt uppgifter som lämnas i valutredningens betänkande (s. 57) antalet valdistrikt på landsbygden vid 1958 års val var 4 634, vilket motsvarade i medeltal cirka fem valdistrikt per landskommun.

Medan i motionerna I: 597 och II: 739 önskemålet om möjlighet till större valnämnder baserats på nyssnämnda synpunkter om önskvärdheten av representanter från olika valdistrikt, framhålles i motionerna I: 599 och II: 737, att de fyra ledamöterna väljes vid proportionella val inom kommunens fullmäktige och att detta kan antagas medföra att med fyra kommunvalda representanter något av de fyra stora politiska partierna som regel inte blir representerat i valnämnden och således i detta avseende blir utestängt från ansvaret för valens handläggning. I motionerna föreslås i enlighet härmed antalet nämnda ledamöter skola vara sex i stället för fyra enligt propositionen.

Utskottet vill gärna medgiva att de i nämnda två motionspar anförda skälen för en utökning av antalet ledamöter i valnämnderna kan ha visst berättigande. De skäl som valutredningen anført mot en utökning grundad på intresset av distriktsrepresentation har utskottet emellertid funnit vara bärande. Det i propositionen föreslagna antalet ledamöter jämte suppleanter torde ock i

allmänhet vara tillräckligt för att medgiva en fullständig distriktsrepresentation. Därtill kommer att i kommuner med flera valdistrikt valnämndernas huvudsakliga uppgift blir att syssla med valförberedande åtgärder. Då dessa åtgärder i regel torde vara av för samtliga valdistrikt enhetlig karaktär, bör måhända olägenheterna av att i vissa fall samtliga valdistrikt ej blir representerade i nämnden ej bli alltför stora. — Åsikten att — förutom ordföranden — antalet ledamöter i nämnden bör vara sex för att medge representation från samtliga fyra stora politiska partier kan utskottet ej dela. Antalet ledamöter i nämnder för specialreglerad verksamhet torde av kommunerna i många fall ha bestämts till fem utan att detta synes ha vållat några större olägenheter. I allmänhet torde ej heller valnämndens utövande av valbestyren bli föremål för politiska meningsmotsättningar. I många fall torde därför överenskommelser kunna träffas som möjliggör den önskade parti-representationen.

Utskottet vill i detta sammanhang slutligen framhålla att, såsom i vissa remissyttranden framhållits, vissa skäl talar för att låta även ordföranden i valnämnden utses av kommunerna. Emellertid torde, åtminstone under en övergångstid, genomförandet av den nya organisationen ställa stora krav på länsstyrelsernas ledande verksamhet i fråga om valförberedande åtgärder. Det torde därvid vara av vikt även från kommunernas synpunkt, att länsstyrelsen äger utse den ordförande, som den finner vara för uppdraget mest lämpad.

Vad angår tiderna för *vallokals öppethållande* vill utskottet erinra om att frågan förut varit föremål för uppmärksamhet.

I proposition 1961: 175 anfördes sålunda (s. 36) att valutredningen i av-givet betänkande uttalat att det givetvis var önskvärt, att röstningen vid de kommunalval som har större politisk betydelse ägde rum under motsvarande tider som andrakammarvalen. Härigenom främjades enligt utredningens mening valdeltagandet och motverkades den ökning av antalet poströstande som röstkortssystemet kunde komma att medföra. Utredningen fann emellertid inte erforderligt att föreslå någon ändring av bestämmelserna. I departementschefens uttalande i nämnda proposition anfördes, att det från länsstyrelsehåll framhållits, att valtiderna starkt varierade inom skilda kommuner och vid olika val. Departementschefen anslöt sig emellertid till valutredningens ståndpunkt men förklarade sig dock å andra sidan vilja kraftigt understryka olägenheterna för väljarna av olika valtider. Departementschefen uttalade vidare, att länsstyrelserna borde verka för så stor enhetlighet som möjligt inom länen i detta hänseende och att i allmänhet valtider vid riksdagsmannaval borde kunna tillämpas.

I anledning av motioner till 1962 års riksdag (likalydande I: 555 av herr Dahlberg m. fl. och II: 671 av herr Johansson i Trollhättan m. fl.) uttalade konstitutionsutskottet (utl. 1962: 13), att olägenheter i olika avseenden var förbundna med varierande valtider vid allmänna val. Utskottet uttalade vidare:

Utskottet anser emellertid att man — innan frågan om nya regler beträffande valtiderna för kommunalval närmare överväges — bör avvakta resultatet av de av departementschefen anbefallda åtgärderna för uppnående av största möjliga enhetlighet inom de olika länen. Utskottet finner det önskvärt att Kungl. Maj:t, sedan ytterligare erfarenheter sålunda vunnits, upp-tager frågan till förnyat övervägande.

Utskottet hemställde vidare, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet anfört.

Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr. 185).

Utskottet uttalade sålunda år 1962, att erfarenheter från länsstyrelsernas samordnande verksamhet beträffande valtiderna borde avvaktas. Utskottet vidhåller denna uppfattning. Emellertid torde erfarenheterna från kommunalvalet 1962 ej vara helt tillfredsställande. Utskottet finner det därför önskvärt att Kungl. Maj:t uppmärksammar frågan.

Under hänvisning till vad ovan anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen, med avslag å motionerna I: 598 och II: 738, I: 599 och II: 737 jämte I: 597 och II: 739, i vad dessa två motioner berör annat än förutnämnda avsägelserätt, måtte — med förklaring att riksdagen beträffande 35 § lagen om val till riksdagen funnit viss ytterligare ändring böra ske — för sin del, med bifall till sistnämnda två motioner i vad gäller yrkandet däri angående förutnämnda avsägelserätt, antaga de vid propositionen fogade lagförslagen med den ändringen, att 35 § i lagen om val till riksdagen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

35 §.

Av *kommunalfullmäktige* eller *stadsfullmäktige* lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som uppnått sextio års ålder; samt den, vilken eljest uppger hinder, som av *fullmäktige* godkännes.

Av *kommunalfullmäktige* eller *stadsfullmäktige* lämnat uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan avsäga sig än den, som uppnått sextio års ålder, samt den, vilken eljest uppger hinder, som av *fullmäktige* godkännes.

Stockholm den 4 april 1963

På konstitutionsutskottets vägnar:

TORSTEN ANDERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Torsten Andersson, Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Sveningsson, Olsén, Erik Olsson*, Kronstrand, Dahl, fröken Stenberg och herr Dahlberg; samt

från andra kammaren: herrar Spångberg*, Magnusson i Tumhult, Larsson i Luttra, Bengtsson i Halmstad, Nilsson i Östersund, Hammar, Bracोनier, Henningsson och Andersson i Billingsfors.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

A) av herrar *Torsten Andersson, Olsén, Erik Olsson, Dahlberg, Spångberg, Larsson* i Luttra och *Nilsson* i Östersund, vilka i fråga om *vallokals öppet-hållande* ansett, att utskottet därjämte bort hemställa,

2) att riksdagen med hänsyn till olägenheterna med andra valtider för kommunalval än för andrakammarval och andra tider för val å landet än för val i stad måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förnyat övervägande av frågan om lika valtider vid allmänna val samt förslag till lagändringar å sådan tid att ändringarna kan beslutas och träda i kraft till 1964 års andrakammarval.

B) av herr *Larsson* i Luttra i fråga om *antalet ledamöter i valnämnd*.